

การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนพหุภาคี

พ.ศ. ๒๔๘๕ - พ.ศ. ๒๕๐๓

เศรษฐกิจไทยภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโดยรัฐ

ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ คณะรัฐบาลมีความพยายามที่จะนำระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโดยรัฐ* (State Capitalism) มาใช้ โดยเฉพาะในสมัยของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามทั้งสองยุค (พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗ และ พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๔๙๕) การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจสังคมมีอุดมการณ์ชาตินิยมและทุนนิยมเป็นหลักการพื้นฐาน รัฐบาลพยายามอย่างชัดเจนที่จะเข้าแทรกแซงระบบเศรษฐกิจทั้งด้านพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม เพื่อยับยั้งการเจริญเติบโตของกลุ่มทุนต่างชาติ ทั้งที่เป็นนายทุนพหุภาคีคนจีนในประเทศและนายทุนชาติตะวันตก (ดูข้อพิจารณาเศรษฐกิจ ๒๕๒๓: ๑๖๔ - ๑๖๕) มาตรการของจอมพล ป.พิบูลสงครามในการแทรกแซงระบบเศรษฐกิจอาจสรุปได้ ๔ รูปแบบ กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง รัฐบาลสนับสนุนการจัดตั้งวิสาหกิจที่รัฐบาลสนับสนุนร่วมลงทุนหรือลงทุนโดยเอกชนที่ใกล้ชิดกับคณะรัฐบาล เพื่อเข้าไปแทรกแซงการค้าทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ และใช้กลไกของรัฐเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกและให้สิทธิพิเศษแก่ธุรกิจในเครือ เช่น รถไฟ ท่าเรือ ประการที่สอง

*ในประเด็นอุดมการณ์ มีข้อโต้แย้งว่าคำอธิบายถึงที่มาของทุนนิยมโดยรัฐว่ามาจากอุดมการณ์ชาตินิยมของคณะราษฎรนั้นแท้จริงอาจเป็นผลมิใช่เหตุ กล่าวคือความต้องการในการขยายฐานทางเศรษฐกิจของคณะราษฎร เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ทองสร้างทุนนิยมโดยรัฐขึ้น เนื่องจากเป็นชนชั้นปกครองรุ่นใหม่ที่ขาดฐานอำนาจทางเศรษฐกิจจึงต้องสร้างฐานทางเศรษฐกิจขึ้น

รัฐบาลลงทุนดำเนินการในกิจการอุตสาหกรรมหลักเอง และยึดกิจการอุตสาหกรรมของชาว ตะวันตกในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประการที่สาม รัฐบาลจัดตั้งหน่วยราชการขึ้นเพื่อ สนับสนุนการผลิตและการขายผลิตภัณฑ์ เช่น ทั้งกระทรวงอุตสาหกรรม ประการสุดท้าย รัฐบาลใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือกักกันคนจีนออกจากอาชีพที่ของการรักษาไว้ให้เป็นของคน ไทยและกักกันคนจีนออกจากการค้าในเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้า

สภาพการณ์บีบบังคับให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามให้ความร่วมมือทางทหารแก่ ญี่ปุ่น เพราะสหรัฐอเมริกาและอังกฤษไม่สามารถให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธได้ (ดิเรก ชัยนาม ๒๕๑๐:๑๕๑ - ๑๕๘, ๑๗๙) ประเทศไทยจึงตกอยู่ในภาวะสงครามตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ถึงวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ในระหว่างสงครามรัฐบาลได้ออกกฎหมายหลายฉบับเพื่อจำกัดเสรีภาพทางเศรษฐกิจของพ่อค้าคนจีน ตลอดจนจัดตั้งวิสาหกิจขึ้นทำการค้าแข่งขันพ่อค้าคนจีน ในส่วนที่เป็นกิจการของนายทุนต่างชาติตะวันตก รัฐบาลอาศัยโอกาสที่ทำสงครามกับฝ่ายอักษะ ยึดกิจการทั้งหมดของฝ่ายตะวันตกมาเป็นของรัฐ เช่น ยึดสัมปทานป่าไม้ของบริษัทยุโรปในภาคเหนือ และตั้งบริษัทป่าไม้ไทยดำเนินการแทน

เมื่อสงครามสิ้นสุดและเกิดรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ วิสาหกิจของรัฐที่จัดตั้งขึ้น สนองนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของกลุ่ม ทหารและนักการเมืองที่กำลังสร้างฐานเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่กลุ่มขอยราษฎร์ (ผิน ชุณหะวัณ เฒ่า ศรียานนท์) และกลุ่มสี่เสาเทเวศร์หรือกลุ่มบูรพา (สฤษดิ์ ชนระวิชต์ ประภาส จารุเสถียร ถนอม กิตติขจร และประเสริฐ รุจิรวงศ์) ขณะเดียวกันกลุ่มพ่อค้าคนจีนใน กรุงเทพฯก็แสวงหาทุนโดยมุ่งการลงทุนไปในธุรกิจการเงิน คือ ธนาคารพาณิชย์และการประ กันภัย แต่ในการดำเนินการสะสมทุนของกลุ่มทุนหลังสงคราม ผู้มีทุนจะทองหันเข้าพึ่งพิง อำนาจอิทธิพลของกลุ่มทหารและข้าราชการระดับสูง ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทั้ง กลุ่มทุนเก่าและกลุ่มทุนใหม่ที่ก่อกำเนิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ จึงเป็นกลุ่มทุนข้าราชการกล่าว คือ ทุนพ่อค้าและอำนาจอิทธิพลของทหาร ข้าราชการโคอาศัยพึ่งพาค่าจูนกันและมีผลประโยชน์ ที่สอดคล้องกัน

การสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของกลุ่มทหาร นักการเมืองรวมทั้งการสะสมทุนของกลุ่ม นายทุนพ่อค้ากรุงเทพฯ มีผลต่อเนื่องมาถึงระบบเศรษฐกิจภาคเหนือ ๒ ประการ คือ ประการแรกมีการประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มทุนท้องถิ่นกับกลุ่มทหาร นักการเมืองในส่วนกลาง โดยนายทุนพ่อค้าท้องถิ่นสะสมทุนภายใต้ร่มเงาอิทธิพลและการคุ้มครองของกลุ่มทหารและนักการเมือง โดยกลุ่มหลังจะได้รับส่วนแบ่งจากผลประโยชน์ เช่น การค้าข้าว การค้าฝิ่น ประการที่สอง มีการประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มทุนท้องถิ่นกับกลุ่มทุนส่วนกลาง แมว่ากลุ่มทุนส่วนกลางมักจะครอบงำหรือขยายทุนในระบบเศรษฐกิจภาคเหนือ เช่น กิจกรรมธนาคาร การค้าพืชผลและสินค้าอื่น ๆ

การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจทุนนิยม โดยรัฐและผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจภาคเหนือ

ในภาคเหนือรัฐบาลเน้นหนักการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจทุนนิยมโดยรัฐในด้านการค้า ทั้งในการรวบรวมวัตถุดิบและผลผลิตจากภาคเหนือ ส่งไปยังกรุงเทพฯ และการกระจายสินค้าสำเร็จรูปจากกรุงเทพฯ ออกสู่ภูมิภาค ภาคเหนือจึงเป็นแหล่งวัตถุดิบและตลาดระบายสินค้าที่สำคัญสำหรับกรุงเทพฯ รัฐบาลพยายามสร้างเครือข่ายบริษัทการค้าขึ้นในภูมิภาคเพื่อเป็นเครื่องมือในการรับซื้อผลผลิต และขายสินค้าแข่งขันกับกิจการค้าของพ่อค้าคนจีนตลอดจนใช้กลไกของรัฐ เช่น รถไฟ ช่วยเหลือการขนส่งสินค้าให้แก่ธุรกิจเครือข่าย

ส่วนในด้านการอุตสาหกรรม รัฐบาลมีบทบาทในระยะต้นที่เริ่มดำเนินการโดยจัดตั้งโรงงานน้ำตาลขึ้นในภาคเหนือ แต่วัตถุประสงค์หลักคือการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้ามากกว่า เป็นการกระตุ้นการผลิตภาคอุตสาหกรรมของภูมิภาค อย่างไรก็ตามเงื่อนไขสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้กิจการอุตสาหกรรมของชาวตะวันตกทยอยประเภทกเป็นของรัฐและเปลี่ยนเป็นรัฐวิสาหกิจไป

๑. การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจทุนนิยมโดยรัฐด้านการค้า

ในด้านการค้า รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามยุคแรกได้จัดตั้งรัฐวิสาหกิจและวิสาหกิจภายใต้ความอุปถัมภ์ขึ้นดำเนินการค้าแข่งขันกับพ่อค้าคนจีนกลุ่มเดิม โดยแทรกแซง

เข้าไปทำการค้าในทุกระดับ ทั้งแต่การซื้อขายในตลาดระดับเมือง จังหวัด และการส่งออก
สินค้าไปสู่ตลาดโลก วิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นเป็นเครื่องมือดำเนินนโยบายแทรกแซงตลาด และ
เกี่ยวข้องกับระบบการซื้อขายในภาคเหนือ ได้แก่ บริษัทชาวไทยจำกัด บริษัทค้าพืชผลไทย
บริษัทไทยนิคมพาณิชย์จำกัด บริษัทค้าพืชผลเหนือจำกัด บริษัทสากลการค้าจำกัด และบริษัท
จังหวัดตามจังหวัดต่าง ๆ บริษัทการค้าที่จัดตั้งขึ้นเหล่านี้มีลักษณะการค้าในงานสองด้าน
คือด้านหนึ่งทำหน้าที่รวบรวมผลผลิต วัตถุดิบและสินค้าพื้นเมืองจากภูมิภาคเข้าสู่ตลาดส่วนกลาง
อีกด้านหนึ่งคือ กระจายสินค้าจากส่วนกลางออกสู่ตลาดภูมิภาค วิธีการดำเนินการของบริษัท
ในภูมิภาคคือ ทั้งตัวแทนรับซื้อพืชผลและผลิตภัณฑ์แทน เช่น บริษัทค้าพืชผลไทยจำกัด ทั้งนาย-
ประสิทธิ์ พุ่มชูศรี พอคายาสุขจังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้แทนประจำภาคเหนือ และเป็นตัวแทน
ซื้อขายเปลือกส่งกรมรถไฟ และเป็นกรรมการบริษัทสากลการค้าจำกัด(ประสิทธิ์ พุ่มชูศรี
๒๕๑๒:๓๗ - ๓๘) นอกจากอาศัยพอคายาในท้องถิ่นแล้วรัฐบาลยังส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไป
ข้าราชการและเจ้าดำเนินการในบริษัทการค้าที่จัดตั้งขึ้น เช่น ให้ถือหุ้นในบริษัทจังหวัด

ชาวเป็นสินค้าที่รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงระบบการซื้อขายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ โดย
ทั้งบริษัทชาวไทยจำกัด มีรัฐบาลเป็นเจ้าของ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งข้าวไปขายตลาดต่าง
ประเทศ รับซื้อข้าวเปลือกของชาวนาให้เหมาะสมกับราคาในตลาดต่างประเทศ และฝึก
ฝนให้คนไทยมีความรู้เรื่องการซื้อขายข้าวเปลือก การดำเนินงานโรงสี และการค้าข้าว
(สังคีต พิริยะรังสรรค์ ๒๕๒๒:๗๓ - ๗๕) ในระยะแรกบริษัทชาวไทยจำกัดเช่าโรงสี
เอกชนโดยรัฐบาลใช้มาตรการทางการเมืองและภาษีบีบบังคับให้โรงสีและพอคายาคนจีนต้องหยุดกิจ
การในการบริหารงาน ผู้ที่มีบทบาทในบริษัทคือนายมา บุลกุล ผู้จัดการ และพอคายาคนจีน
ที่นายมา บุลกุล ส่งไปเป็นผู้จัดการโรงสีต่าง ๆ โดยมีคนไทยติดตามไปฝึกงาน ผู้จัดการ
โรงสีที่ใครรับแต่งตั้งเหล่านี้เป็นญาติพี่น้องหรือผู้ใกล้ชิดกับนายมา บุลกุล และทำการค้าข้าว
กับบริษัทชาวไทยอีกด้วย(เพ็งอาง:๕๘)

สำหรับการรวบรวมข้าวเปลือกจากภูมิภาคป้อนโรงสีของบริษัทฯ รัฐบาลให้ความ
ช่วยเหลือลดต้นทุนการขนส่งผ่านกรมรถไฟ คือ ลดค่าธรรมเนียมบรรทุกข้าวเปลือกร้อยละ ๒๕

ของอัตราปกติ และให้ความสะดวกแก่การซื้อขายข้าวโดยการตั้งแผนกอำนาจการจัดซื้อข้าวเปลือกชั้นในกรมรถไฟ ขึ้นตรงต่ออธิบดีกรมรถไฟ มีนายเอื้อน กำปันทอง เป็นหัวหน้า (หนังสืออายุ ๒ รอบ เอื้อน กำปันทอง ๒๕๓๐:๘ - ๑๑) กรมรถไฟให้ความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการขายข้าวใหม่บริษัท และตัวแทนของบริษัททำการซื้อขายข้าวกันที่สถานีรถไฟ และจ่ายบรรทุกข้าวเปลือกใหม่บริษัทเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการซื้อขายข้าวเปลือกที่สถานีรถไฟยังคงมีพ่อค้าคนจีนเป็นผู้รับซื้อจากชาวนาหรือพ่อค้าชาวรายเล็กจากชนบท เช่นที่สถานีรถไฟเชียงใหม่ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ พ่อค้าวัวตางจากคอยสะเก็กยังบรรทุกข้าวที่ซื้อรวบรวมจากอำเภอพร้าว มาขายให้แก่พ่อค้าชาวที่สถานีรถไฟ (คำอวย เพ็ชรวงศ์, สัมภาษณ์) ส่วนตัวแทนซื้อข้าวเปลือกคือนายประสิทธิ์ พุ่มชูศรี นั้นเมื่อหลวงเสรี เรืองฤทธิ์ ออกจากผู้บัญชาการรถไฟก็เลิกดำเนินการซื้อขายเปลือกไป (ประสิทธิ์ พุ่มชูศรี ๒๕๑๒:๓๘) แต่บริษัทชาวไทยก็ยังสามารถผูกขาดการส่งออกข้าวได้ในระหว่างสงครามโลก เพราะรัฐบาลมีคำสั่งปิดกิจการโรงสีเอกชนทั้งหมด การผูกขาดส่งออกข้าวในขณะนั้นทำกำไรให้แก่บริษัทเป็นจำนวนมาก เพราะราคาข้าวในประเทศตันละ ๓๐ บาท แต่ราคาข้าวในตลาดต่างประเทศตันละ ๒๐๐ กว่าบาท (สังกิต พิริยะรังสรรค์ ๒๕๒๖:๑๐๕)

นอกจากบริษัทชาวไทยจำกัดแล้ว ยังมีบริษัทค้าพืชผลไทยจำกัดที่เข้ามาแทรกแซงการซื้อขายพืชผลในภาคเหนือ ภายหลังบริษัทค้าพืชผลไทยจำกัดถูกสั่งเลิกกิจการโดยอธิบดีพลการ เมืองกลม นายควง อภัยวงศ์ (หนังสืออายุ ๒ รอบ เอื้อน กำปันทอง ๒๕๓๐:๑๒ - ๑๓) แต่นักธุรกิจที่ใกล้ชิดกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยังคงดำเนินกิจการค้าขายพืชผลต่อไป โดยได้ตั้งบริษัทการค้าใหม่ ๆ ขึ้น คือ บริษัทค้าพืชผลเหนือจำกัด บริษัทสากลการค้า จำกัด และบริษัทพืชผักกรรมพวย จำกัด ส่วนสินค้าพื้นเมืองอื่น ๆ ก็มีบริษัทไทยนิยมพาณิชย์ จำกัด ซึ่งเปิดสาขาตัวแทนในภูมิภาครับซื้อเพื่อส่งไปให้สำนักงานใหญ่ในกรุงเทพฯ ดำเนินการส่งออก บริษัทที่เปิดขึ้นสนับสนุนธุรกิจของบริษัทไทยนิยมพาณิชย์จำกัดคือบริษัทที่ก่อบริษัทจังหวัดในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศจำนวน ๒๙ จังหวัด ยกเว้นจังหวัดพระนคร สมุทรและแม่ฮ่องสอน บริษัทจังหวัดทำหน้าที่เป็นตัวแทนรับซื้อพืชผลและสินค้าอุตสาหกรรมทุกประเภท และขายสินค้าจำเป็นทุกชนิดทั้งปลีกและส่งให้แก่ประชาชนโดยที่รัฐบาลสนับสนุน ในการดำเนินงาน

มีข้าราชการประจำจังหวัดเข้ามาเป็นประธานกรรมการบริษัท เพราะรัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ในการอำนวยความสะดวกด้านการซื้อขาย คลังจังหวัดในฐานะตัวแทนสำนักงานธนาคารชาติ ไทยเป็นผู้รับซื้อตั๋วแลกเงินที่บริษัทจังหวัดออกไว้ให้แก่พ่อค้าหรือผู้ผลิต เมื่อบริษัทจังหวัดออกไปซื้อสินค้า คลังจังหวัดจะส่งตั๋วแลกเงินมาที่สำนักงานธนาคารชาติไทยในกรุงเทพฯ เพื่อไปเรียกเก็บจากสำนักงานกลางบริษัทจังหวัดต่อไป (นภพ เรื่องสกุล และคณะ ๒๕๒๘:๒๐๘)

นโยบายส่งเสริมการค้าโดยคนไทย ได้เปิดโอกาสให้พ่อค้าท้องถิ่นที่เป็นคนพื้นเมือง และคนไทยภาคกลางร่วมมือกับข้าราชการ เข้ามาทำการค้าผูกขาดสินค้าอุปโภคบริโภคจาก โรงงานของรัฐหรือโรงงานในความควบคุมของรัฐ เช่น บริษัทโกคทรัพย์เหนือจำกัด ซึ่งตั้ง ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ โดยพ่อค้าท้องถิ่น และตัวแทนรัฐวิสาหกิจคือ นายรัถมี จันทวิโรจน์ นายสุมินทร์ อุปโยคิน นายประสิทธิ์ พุ่มชูศรี ซึ่งเป็นพ่อค้าในจังหวัดลำปางและเชียงใหม่ ม.จ. รัชนิพัฒน์ รัชนิ ผู้จัดการสำนักงานโรยาสูบเชียงใหม่ นายประเวสน์ บริราช ผู้จัดการ โรงงานน้ำตาลเกาะศาลาลำปาง บริษัทผูกขาดขายน้ำตาลจากบริษัท หมู - ลำปาง ตัวแทน จำหน่ายน้ำตาลของโรงงานน้ำตาลเกาะคา ผู้ผูกขาดหรือโรงงานยาสูบ และสุราแม่โขงในจังหวัด เชียงใหม่ (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ชม. ๔, ทองอินทร์ ชนะนนท์, สัมภาษณ์) ในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ผู้ถือหุ้น ๒ คนคือ นายประเวสน์ บริราชและนายสุมินทร์ อุปโยคิน ได้รับ เลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งแสดงถึงการที่พ่อค้าท้องถิ่นได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองโดยตรงด้วย

รัฐบาลอุปถัมภ์วิสาหกิจของรัฐและกิจการในเครือข่ายของคนโดยใช้รถไฟเป็นเครื่องมือสนับสนุนในการขนส่งสินค้า เพราะในขณะนั้นทางรถไฟเป็นเส้นทางขนส่งที่สำคัญและ สะดวก แต่ขบวนรถไฟสายเหนือเส้นทางระหว่างกรุงเทพฯกับเชียงใหม่มีเพียงอาทิตย์ละ ๒ เที่ยว พ่อค้าที่ต้องการขนส่งสินค้าต้องลงชื่อขอโควตาบรรทุกสินค้าจากเจ้าหน้าที่ แคมป์บริษัท การค้าในเครือข่ายของคณะรัฐบาลกลับได้รับสิทธิพิเศษ คือได้รับโควตาบรรทุกสินค้าและลดค่า ระวังบรรทุกสินค้า

นอกจากมาตรการแทรกแซงกิจการ ของพ่อค้าคนจีนโดยจัดตั้งบริษัทการค้าต่าง ๆ แล้ว รัฐบาลก็ได้ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมืออีกกับพ่อค้าคนจีนออกจากการค้าโดยการประกาศ พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามคนต่างชาติ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ เพื่อให้พ่อค้าคนจีนอพยพ ออกจากพื้นที่ที่ประกาศหวงห้าม ซึ่งเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการค้าของแต่ละภาค แต่ก็ ยังยกเว้นให้แก่อันเงินที่เป็นเจ้าของโรงสีและทำการเพาะปลูก การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมืออีกกับพ่อค้าคนจีนนั้น มีผลกระทบโดยตรงต่อภาคเหนือในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ เมื่อรัฐบาลประกาศเขตหวงห้ามเพิ่มเติมในจังหวัดภาคเหนือคือ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ และอุตรดิตถ์ ในระยะแรกพ่อค้าคนจีนที่ทำการค้าขายจึงอพยพออกจากเขตหวงห้าม และมีบางรายที่ขายกิจการให้คนไทยหรือมอบหมายให้ผู้อื่นดูแลแทนแต่ในเวลาไม่นานพ่อค้าคนจีนสามารถขอรบไบบางตัว และแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ภายในระยะเวลาสั้น ๆ และเสียค่าใช้จ่ายคนละ ๕๐ บาท (ตัวท่ง แซ่เตียว, สัมภานนท์) และมีบางรายที่กลับมาถิ่นฐานเดิมในฐานะเกษมศรร ค่ายเหตุนั้นในระยะเวลาไม่นานพ่อค้าคนจีนก็กลับมาทำการค้าขาย โดยตามปกติ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออกกฎหมายอื่น ๆ สนับสนุนการค้าเป็นตามนโยบาย เช่น พระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพสำหรับคนไทย พ.ศ. ๒๔๔๐ พระราชบัญญัติว่าด้วยชนชาติศัตรูและทรัพย์สินของชนชาติศัตรู พ.ศ. ๒๔๔๕ (พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ชาวจีนกลายเป็นชนชาติศัตรูของประเทศ) พระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างดาว พ.ศ. ๒๔๔๖

ศูนย์วิทยพัทยาการ

รัฐบาลมีบทบาทดำเนินนโยบายเศรษฐกิจทุนนิยมโดยรัฐในค่านอกอุตสาหกรรมไม่มากเท่ากับการค้า ทั้งนี้เป็นเพราะกิจการที่ดำเนินการโดยคนต่างดาวในภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นกิจการการค้า ส่วนกิจการโรงสี โรงน้ำแข็ง โรงเลื่อยนั้น เป็นการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคภายในท้องถิ่น รัฐบาลจึงไม่ได้แทรกแซงแต่อย่างใดเพราะเกรงว่าจะทำให้ประชาชนเดือดร้อน

อย่างไรก็ตาม นโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลที่เริ่มกระทบต่อกิจการของคนต่างชาติ และการจัดตั้งวิสาหกิจของรัฐ เช่น การตั้งโรงงานน้ำตาลที่จังหวัดลำปางในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ทำให้นักธุรกิจชาวต่างประเทศเตรียมรับการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นและประเทศในเอเชียตกอยู่ในอิทธิพลของกองทัพญี่ปุ่นมากกว่าฝ่ายยุโรป และประเทศไทยซึ่งมีนโยบายเป็นกลางในระยะแรกเริ่ม ถูกสถานการณ์บีบบังคับให้ต้องเลือกฝ่ายญี่ปุ่น บริษัทต่างประเทศในประเทศไทย เช่น บริษัท บี เอ ที จำกัด จึงได้เจรจาเสนอขายกิจการทั้งหมดแก่รัฐบาล ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๓ จนกระทั่งตกลงซื้อขายได้ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ก่อนที่กองทัพญี่ปุ่นจะขึ้นฝั่งที่อ่าวไทยเพียง ๑๔ วัน (ยุکت อิศวรภัย ๒๕๑๒:๕๖) โรงงานยาสูบจึงเริ่มดำเนินงานในสภาวะสงครามเป็นต้นมา แต่สามารถทำการผลิตได้จริงจึงเมื่อสงครามเสร็จ และยังคงจ้างเจ้าหน้าที่เก่าของบริษัท บี เอ ที จำกัด มาช่วยดำเนินงานกิจการ

ในระหว่างสงคราม รัฐบาลได้ยึดสัมปทานป่าไม้จากบริษัทป่าไม้ของชาวตะวันตก และจัดตั้งบริษัทป่าไม้ขึ้นแต่ละจังหวัด ต่อมาจึงได้จัดตั้งองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เพื่อผูกขาดกิจการป่าไม้โดยขายสัมปทานแก่เอกชนให้เขาไปตัดไม้ลากซุงแทนบริษัทต่างชาติ

กล่าวโดยสรุปแม้ว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะใช้มาตรการต่าง ๆ ก็กั้นพ้อคาคคนจีนออกจากการค้าและการผลิต แต่ในทางปฏิบัติพ้อคาคคนจีนทั้งในกรุงเทพฯ และภูมิภาคก็ไม่ได้ได้รับความกระทบกระเทือนมากนัก เพราะวิสาหกิจของรัฐที่จัดขึ้นเพื่อทำการค้าขายคัดตอนพ้อคาคคนกลางออกไปนั้น ผู้ดำเนินการส่วนใหญ่เป็นข้าราชการหรือบุคคลที่ไม่มีประสบการณ์ในธุรกิจการค้า ประกอบกับพ้อคาคคนจีนยังคงควบคุมระบบการซื้อขายส่วนใหญ่ของประเทศ การดำเนินงานจึงยังไม่สามารถแข่งขันกับพ้อคาคคนจีนซึ่งมีทุนและขอบข่ายการค้าที่มั่นคงอยู่แล้ว ฉะนั้นการแทรกแซงในธุรกิจการค้าของรัฐจึงกระทบต่อกิจการของพ้อคาคคนจีนในระยะแรกอยู่บ้าง แต่ภายในระยะเวลาอันสั้น พ้อคาคคนจีนก็สามารถปรับตัวและดำเนินธุรกิจต่อไปได้

การดำเนินการค้าในระหว่างสงคราม

เมื่อประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลกกับฝ่ายอักษะจึงไม่สามารถนำเข้าสินค้าสำเร็จรูปจากประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรได้ และประเทศญี่ปุ่นก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะส่งสินค้ามาช่วยเหลือไคมามากนัก สินค้าอุปโภคบริโภคในประเทศซึ่งพึ่งพิงการนำเข้ามาตลอดจึงขาดแคลนลง ประกอบกับพ่อค้าทั่วไปก็กักตุนสินค้าที่มีค้างในสต็อกเพื่อเก็งกำไร และขายในราคาสูงกว่าเดิมหลายเท่าตัว โดยเฉพาะสินค้าจำเป็น เช่น เกลือ น้ำตาล ไม้ซีก น้ำมันก๊าด น้ำมันเบนซิน ยารักษาโรค ฝ้าย ในภาคเหนือภาวะขาดแคลนสินค้านี้รุนแรงยิ่งกว่าภาคกลาง เพราะรถไฟถูกนำไปใช้ในราชการสงครามและทางรถไฟ สถานีรถไฟบางแห่งถูกระเบิดทำลาย เช่นที่สถานีเชียงใหม่ สถานีอุตรดิตถ์ สถานีพิษณุโลก ที่เมืองเชียงใหม่สถานีที่อยู่ใกล้สถานีรถไฟถูกระเบิดทำลายเสียหายมาก โดยเฉพาะโรงสี ยุ้งฉางใกล้ทางรถไฟ ได้รับความเสียหายจนต้องเปลี่ยนสภาพจากที่เคยเป็นย่านที่ตั้งโรงสีไป การขนส่งสินค้านี้ระหว่างกรุงเทพฯกับเชียงใหม่ต้องทวนกลับมาใช้เส้นทางเรือ(ยุกต์ อธิวรัถย์ ๒๕๑๒:๕๕)

ความขาดแคลนสินค้าในระหว่างสงครามโลก เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งสำหรับการสะสมทุนของพ่อค้าคนจีนในภาคเหนือ เพราะราคาสินค้าเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว เช่น เกลือในกรุงเทพฯ ราคาหามละ ๒ บาท แต่ที่จังหวัดลำปางราคาเกลือสูงถึงหามละ ๑๒๐ - ๒๐๐ บาท (อุบล จิระสิริสวัสดิ์ ๒๕๑๓:๗๖) นอกจากการค้าในเมืองทั่วไปแล้ว พ่อค้าภาคเหนือยังมีโอกาสขายสินค้าจำเป็นให้แก่ตลาดชายแดนและข้ามเขต เขาไปในประเทศพม่ากึ่ง เช่นพ่อค้าลำปางร่ำรวยขึ้นจากการส่ง เกลือ ไปขายที่เมืองชายแดนและเมืองเชียงตุง(ตีทง แซ่เตี้ยว, สัมภาษณ์) ในเมืองเชียงใหม่พ่อค้าคนจีนที่ทำการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคหรือของชำในระหว่างสงครามสามารถสะสมทุนได้ภายในระยะเวลาสั้น ๆ และสามารถขยายทุนทำการค้าขนาดใหญ่ขึ้น เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง เช่น พ่อค้าชายส่งของชำรายใหญ่รายหนึ่งในเชียงใหม่

นอกจากการค้าขายสินค้าทั่วไปแล้ว พ่อค้าและผู้มีทุนบางกลุ่มยังใฝ่ฝันซื้อสินค้านำเข้าราคาถูกในระหว่างสงครามเพื่อขายในราคาแพงเมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง เช่น นายริ้ว

ศักดิ์คานทร ลูกชายคนโตของแม่ยายคำใส ศักดิ์คานทร แม่คานทางเรือ เคยเดินทางไปเรียนหนังสือที่เมืองซัวเตา ประเทศจีน แล้วกลับมาทำการค้าสืบต่อจากบิดามารดา ก่อนสงครามโลกเกิดขึ้น นอกจากค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคแล้ว ยังเป็นตัวแทนจำหน่ายจักรเย็บผ้า ซิงเกอร์ ชื่อขายในระบบผ่อนส่งมาตั้งแต่สมัยนั้น กิจการตัวแทนจำหน่ายจักรเย็บผ้าของนายริ้ว ประสบความสำเร็จมากกว่าตัวแทนรายอื่น ๆ ในเมืองเชียงใหม่ แต่ก็ต้องหยุดชะงักไปเมื่อเกิดสงครามโลก ในระหว่างนั้นนายริ้วหันมาสนใจลงทุนผลิตสินค้าที่ขาดแคลน เช่น สมู เทียนไข และสินค้านิยาม เช่น หมวก ร่ม พร้อมกับใฝ่คว้าหนังสือตัว เช่น หนังสือ เก็บสะสมไว้เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เพราะนายริ้ว ศักดิ์คานทรมีประสบการณ์จากภาวะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งราคาสินค้าที่ฟอกในตลาดโลกสูงมาก นายริ้วจึงคาดการณ์ว่าหนังสือฟอกจะเป็นสินค้าที่ขายได้กำไรมากหลังสงครามโลก จนกระทั่งยอมขายทรัพย์สิน เช่น ที่ดินเพื่อเป็นทุน (ณรงค์ ศักดิ์คานทร, สัมภาษณ์) เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลงนายริ้วขายหนังสือฟอกในตลาดของกงไถกว่าไร่มาก ธุรกิจการค้าของตระกูลศักดิ์คานทรจึงขยายตัว ในกรณีของพ่อค้าตระกูลเกา เช่น ตระกูลนิมมานเหมินท์ก็เช่นเดียวกัน คือ ใฝ่คว้าหนังสือฟอกและไม้ไผ่ท่อนเวียนไปซื้อไม้ซุงจากหอคาไม เพราะหอคาไมสามารถขนขายและขายไม้ไผ่เนื่องจากรถยนต์ขนส่งไม้ ข้างล่างถูกเกณฑ์ไปช่วยราชการสงคราม ต่อมาสงครามสิ้นสุดตระกูลนิมมานเหมินท์จึงได้ขายไม้คันทนแก่เจ้าของเดิม (แสน วงศ์วรรณ ๒๕๒๖)

พ่อค้าบางกลุ่มได้ถือโอกาสทำธุรกิจค้าขายกับกองทัพญี่ปุ่น ที่ตั้งค่ายพักกระจายไปทั่วเมืองต่าง ๆ ในภาคเหนือ เช่น ทอผ้าทอขาย ผลิตข้าว ผลิตไม้ ขาวจากชนบทขายให้แก่กองทัพญี่ปุ่น และร่ำรวยขึ้นทำการสะสมทุนขึ้นคັນได้จากการนี้ (นิภา สุวานนท์, สัมภาษณ์) รวมถึงกลุ่มพ่อค้าบางกลุ่มที่ร่ำรวยมากขึ้นจากการกักตุนสินค้าเก็งกำไรด้วย

ในระหว่างสงคราม การติดต่อค้าขายระหว่างประเทศทางเรือชะงักงันลง ทำให้สินค้าจากอินเดียและอิหร่านไม่สามารถนำเข้ามาได้ แต่ความต้องการบริโภคในประเทศไม่ได้ลดลงทำให้ต้องแสวงหาแหล่งสนองใหม่ ฉะนั้นสินค้าจากจีนและพม่าซึ่งขนส่งผ่านภาคเหนือของไทยทั้งที่เดือนและถูกกฎหมาย จึงเป็นทางออกที่สอดคล้องกัน ในระยะนั้นไทยบริโภคสินค้า

ปีละประมาณ ๑๐๐ - ๑๕๐ ตัน อาศัยนำเข้าจากอินเดีย ๓๒ ตัน (McCoy 1973:67) นำเข้าทางภาคเหนือเป็นเดือนละประมาณ ๕๐ ตัน (Cohen 1987:73) ที่เหลือนำเข้าอย่างถูกกฎหมาย เมื่อสงครามโลกเกิดขึ้นไทยอาศัยการที่เป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นเข้าไปปกครองรัฐฉานของพม่า แล้วติดต่อเอาฝิ่นจากจีนเข้ามา ภาคเหนือจึงกลายเป็นแหล่งส่งออกฝิ่นของไทยอย่างสิ้นเชิงตั้งแต่บัดนั้นมา และต่อมาจนกระทั่งหลังสงครามทวาย เส้นทางและเส้นสายการค้าฝิ่นถูกสถาปนาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นด้วยการที่รัฐซึ่งเคยปราบปรามมาแต่เดิมกลายมาเป็นผู้นิยมค้าฝิ่นเอง กลุ่มอิทธิพลการเมืองก๊วนยโสภาส่นี่เข้ามาสัมพันธ์กับพ่อค้าท้องถิ่นเพื่อทำการค้าฝิ่นเดือนสร้างฐานเศรษฐกิจให้กับตนเอง การค้าฝิ่นที่เฟื่องฟูขึ้นมาทำให้พ่อค้าท้องถิ่นกลุ่มหนึ่งร่ำรวยและสะสมทุนชั้นคนโตในเวลาอันสั้น โดยเฉพาะที่จังหวัดลำปางพ่อค้าจีนไทหล้าและพ่อค้าพื้นเมืองก็สะสมทุนมาโดยวิธีนี้ (ศักดิ์ รัตนชัย, สัมภาษณ์) ส่วนกลุ่มอิทธิพลการเมืองที่ทำการค้าฝิ่นต่อมาจนผูกขาดและกีดกันทางการค้ารายย่อย ๆ ไปแทบหมดสิ้นก็คือกลุ่มเผ่า ศรียานนท์ (McCoy 1973:88)

การขยายตัวของกลุ่มทุนในระยะหลังสงคราม

สถานการณ์สงครามบังคับให้การผลิตและการค้าโดยทั่วไปตกอยู่ในภาวะชะงักงัน แต่ก็ได้เอื้ออำนวยให้กิจการบางประเภทรุ่งเรืองขึ้น เช่นการผลิตและการค้าบางอย่างของกลุ่มพ่อค้าคนจีนที่คงดำเนินต่อไปได้ เช่น กิจการโรงสี การค้าขายสินค้าจำเป็น การค้ากับกองทัพญี่ปุ่น เป็นต้น ขณะเดียวกันพ่อค้าพื้นเมืองและคนไทยภาคกลางที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลก็พยายามดำเนินกิจการของตนต่อไปภายใต้ระบบการค้าที่ครอบงำโดยพ่อค้าคนจีน

เมื่อสงครามสิ้นสุดลง ประเทศประสบกับปัญหาเงินเฟ้ออย่างรุนแรงกล่าวคือดัชนีค่าครองชีพในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ถึงร้อยละ ๕๐๒ (Ingram 1971: 164) ประกอบกับยังต้องสงเคราะห์ชาวจีนใช้เป็นค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่ฝ่ายพันธมิตรถึง ๑.๕ ล้านตัน ทางด้านการเมืองความขัดแย้งภายในคณะราษฎรระหว่างกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ กับกลุ่มจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ได้นำไปสู่การรัฐประหารโดยกลุ่มหลังในปี พ.ศ. ๒๔๙๐

กลุ่มนี้ประกอบด้วย พลโทชิน ชูหะวัน พันเอกเผ่า ศรียานนท์ และพันเอกสุภศรี ชนระรัชต์ (ยศในขณะนั้น) ซึ่งก็แข่งขันกันสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อมุ่งไปสู่การยึดอำนาจมาตั้งแต่นั้น ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมของประเทศจึงหันเหจากแนวทางทุนนิยมโดยรัฐไปเป็นแนวทางทุนนิยมขุนนาง กลุ่มทุนทั้งหลายล้วนต้องพึ่งพิงอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์คุ้มครองของนักการเมืองและทหารที่มีอิทธิพล

ในภาคเหนือก็เช่นเดียวกัน ระบบทุนนิยมท้องถิ่นถูกดึงให้เข้าไปผูกพันกับการขยายตัวของระบบทุนนิยมขุนนางในสวนกลาง เนื่องจากภาคเหนือเป็นทั้งแหล่งบริโภคและแหล่งสนองความต้องการทางพืชผลและวัตถุดิบอื่น ๆ ให้แก่ตลาดในสวนกลาง ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนท้องถิ่นกับกลุ่มทุนสวนกลางจึงมีสองลักษณะคือ หนึ่ง ในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าส่งออกระหว่างประเทศ กลุ่มที่ผูกขาดการค้าส่งออกสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่งจะอาศัยกลไกของรัฐเข้าผูกขาดหรือควบคุมการค้าสินค้าชิ้น ๆ ในท้องถิ่น สอง ในการพาณิชย์กรรมทั้งไปและในธุรกิจการเงิน กลุ่มทุนในท้องถิ่นและสวนกลางร่วมมือและแบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

ประเภทกิจการที่กลุ่มทุนในภาคเหนือเข้าไปมีส่วนร่วมในระยะหลังสงครามนั้นพอจะรวบรวมมากล่าวได้ดังต่อไปนี้

๑. การค้าข้าว

เมื่อสงครามยุติลงผู้บริหารกลุ่มเก่าของบริษัท ข้าวไทย จำกัด ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกับนายปรีดี พนมยงค์ ถูกสอบสวนและบีบให้ออกจากตำแหน่ง บริษัทเองก็หมดบทบาทในการค้าข้าวไป ทั้งนี้เพราะรัฐบาลก้าวเข้ามาผูกขาดการค้าส่งออกเสียเองโดยอ้างเหตุผลที่ต้องส่งข้าวจำนวน ๑.๕ ล้านตันเป็นคาบปฏิบัติการสงครามให้แก่ประเทศอังกฤษ รัฐบาลมอบหมายให้กองการค้าข้าวในความควบคุมของกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้ส่งออกแต่เพียงผู้เดียว และกำหนดราคารับซื้อต่ำกว่าราคาในตลาดโลกประมาณร้อยละ ๒๐ นั่นคือรัฐบาลซื้อจากโรงสีในราคาตันละ ๑,๓๐๖ บาท แต่ส่งออกในราคาตันละ ๑,๕๕๔ บาท ใ้ค่ากำไร ๒๔๘ บาท

นอกจากนี้รัฐบาลขายข้าวในราคาต้นทุนละ ๑๒๔.๓๐ ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาในตลาดต่างประเทศ โดยที่อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเปิดขณะนั้นเป็น ๒๑ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งสูงกว่า อัตราแลกเปลี่ยนที่รัฐบาลกำหนดไว้ในประเทศคือ ๑๒ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐฯ ฉะนั้น รัฐบาลจึงมีรายได้เพิ่มจากอัตราแลกเปลี่ยนตามตลาดเปิดอีกต้นทุนละ ๑,๐๕๖ บาท รวมแล้ว รัฐบาลมีรายได้จากการขายข้าวถึงต้นทุนละ ๑,๓๐๔ บาท (Ingram 1971:89 - 90) การควบคุมราคาข้าวและผูกขาดการส่งออกของรัฐบาลนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันปัญหาเงินเฟ้อ มีในรุนแรงขึ้นโดยผ่านการควบคุมการซื้อขายข้าวภายในประเทศ และยังเป็นหารรายได้เข้ารัฐอีกทางหนึ่งด้วย เพราะข้าวเป็นสินค้าออกที่ทำรายได้หลักให้แก่ประเทศในขณะนั้น (คูตารางที่ ๔-๑) แต่เนื่องจากส่วนต่างระหว่างราคาภายในประเทศกับราคาในตลาดโลก สูงมาก ตลาดต่างประเทศจึงดึงดูดให้พ่อค้าต้องการส่งข้าวออก ในทางปฏิบัติพ่อค้าข้าว ในกรุงเทพฯ จึงพากันวิ่งเต้นขอซื้อโควตาส่งออกข้าวจากบริษัทที่มีสิทธิพลที่ใ้รับโควตาส่งออกจากรัฐบาล (สังคีต พิริยะสังสรรค์ ๒๕๒๖:๑๑๔ - ๑๒๐) ทั้งในกรณีของบริษัททหาร-สามัคคี จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทของกลุ่มชิน ชูณหะวัณ และสุเมธกี ชนระวิชต์ บริษัทที่มีโควตา ส่งออกประมาณ ๒๐ - ๒๕ เปอร์เซ็นต์ของปริมาณการส่งออกในแต่ละปี ระหว่างพ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๔ (เพ็ญอาง:๑๒๑) พ่อค้าข้าวในภาคเหนือขณะนั้นจึงได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งสมาคม โรงสีเหนือขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ มีโรงสีเข้าร่วมจำนวน ๒๔ โรงจากจำนวนทั้งสิ้น ๓๐ โรง มีเงินทุน ๑๕ ล้านบาท ดำเนินการภายใต้การสนับสนุนของบริษัท ทหารสามัคคี จำกัด (Skinner 1957:347 - 378) วิธีการรวบรวมโรงสีให้เข้ามาอยู่ในสมาคมมีลักษณะที่ใช้ อิทธิพลเขาสมชู เจ้าของโรงสีที่ไม่เต็มใจเข้าร่วมถูกขู่ว่าอาจได้รับอันตรายและจะไม่ได้ รับโควตาบรรทุกสินค้าทางรถไฟ(สงวน คุณสุวรรณ, สัมภาษณ์) สมาคมโรงสีเหนือนี้ได้รับ อภิสิทธิ์ในการขนส่งข้าวทางรถไฟและได้รับเงินกู้จากรัฐบาลเป็นจำนวนถึง ๔๐ ล้านบาท

การผูกขาดตลาดข้าวของสมาคมโรงสีเหนือในขณะนั้นทำให้ราคาข้าวในภาคเหนือ คงที่อยู่เป็นเวลานานและกระทั่งลดลงในเวลาต่อมา ราคาข้าวเปลือกที่อำเภอสารภี จังหวัด

ตารางที่ ๔-๑ มูลค่าของสินค้าขาออกที่สำคัญบางประเภท พ.ศ. ๒๕๕๑ - ๒๕๕๘

หน่วย: ล้านบาท

สินค้า	ปี							
	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๕๓	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘
ข้าว	๕๓๗.๘	๑,๓๖๘.๐	๑,๖๖๘.๓	๑,๘๒๓.๕	๓,๘๖๕.๒	๓,๘๓๑.๕	๓,๐๘๖.๕	๓,๑๗๐.๐
ไม้สัก	๘๘.๑	๑๑๕.๐	๑๕๐.๐	๑๕๓.๕	๕๘.๒	๑๓๓.๐	๒๑๑.๕	๑,๕๐๐.๐
ยางพารา	๔๑๕.๓	๕๒๘.๑	๕๒๘.๗	๑,๔๘๓.๖	๕๕๘.๐	๘๓๗.๕	๑,๑๓๘.๒	๘๕๐.๕
ทุเรียน	๕๒.๓	๒๕๐.๕	๒๕๘.๓	๑๕๗.๘	๒๒๐.๖	๒๕๘.๕	๓๗๖.๑	๒๖๕.๘
เครื่องเทศ	๓๒.๐	๒๑.๕	๑๖.๕	๒๐.๑	(ก)	๗๕.๑	๑๕๕.๕	๒๑๓.๕
หนังสือพิมพ์	๒๒.๘	๒๘.๒	๓๘.๓	๕๖.๖	๗.๕	๑๒.๗	๕๒.๕	๖๗.๕
เกลือ	๑๖.๘	๑๗.๕	๗.๓	๑๐.๘	(ก)	๒๐.๕	๒๘.๓	๒๑.๕

ที่มา: สำนักงานศกาสหราชอาณาจักรแห่งชาติ ๒๕๕๗:๖๗

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ราคาถึงละ ๖.๕๐ บาท และลดลงเหลือถึงละ ๖.๐๐ บาทในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ (Bau 1951:12) นั่นคือชวานาชายข้าวโคกเพียงเกวียนละประมาณ ๖๐๐ บาท ในขณะที่ข้าวสาร ๑ ตันจากข้าวเปลือกจำนวนนี้โรงสีขายให้แก่รัฐบาลได้ราคาถึง ๑,๓๐๖ บาท ทำให้พ่อค้าเจ้าของโรงสีในภาคเหนือมีรายได้อันสูงและมีเงินคงคักคอกันมาเป็นเวลานาน

๒. กิจการยาสูบ

เมื่อรัฐบาลเจรจาซื้อบริษัท บี เอ ที จากกสิกรรมเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๘๔ หลังจากนั้นเพียงประมาณ ๒ สัปดาห์ รัฐบาลก็ได้นำเข้าประเทศเขารวมสงครามโลกครั้งที่ ๒ โรงงานยาสูบได้รับใบอนุญาตมีอิสระจำนวน ๒๓ ราย ซึ่งครอบคลุมโรงบ่มเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๕๕ โรงในจังหวัดเชียงใหม่ (สื่อง บุษยฤทธิ, สัมภาษณ์) ในจำนวนนี้มีผู้บ่มรายใหญ่ ๆ ก็คือ นายประสิทธิ์ พุ่มชูศรี หม่อมทิพวรรณ กฤดากร เจ้าชื่น สีโรรส สหกรณ์นิคมกสิกรรม นายน้อย สุวรรณยืน นางกี กฤษณะเสวี โดยเฉพาะนายประสิทธิ์ พุ่มชูศรี นั้นมีโรงบ่มอยู่ถึง ๖๕ โรง พื้นที่การปลูกยาสูบของโรงบ่มเหล่านี้กระจายอยู่ในอำเภอสันทราย สันกำแพง สวรรัก จอมทอง หางคอง เชียงดาวและพร้าว

ในระหว่างสงครามการนำเข้ายาสูบจากต่างประเทศลดลง แม้ว่าในระยะแรกญี่ปุ่นได้ช่วยเหลือมาโดยมากจากแมนจูเรียและเกาหลีใต้ก็ตาม แต่ถึงอย่างไรโรงงานยาสูบก็ต้องการให้มีการผลิตตนเองภายในประเทศ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องขยายไร่ยาสูบออกไป (ยุค อัครวิกรม ๒๕๑๒:๕๗ - ๕๘) นายสถานีซึ่งเคยเป็นพนักงานของบริษัท บี เอ ที จึงถูกระดมให้ออกไปบุกเบิกพื้นที่เพาะปลูกยาสูบขึ้นใหม่ทั้งในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังเช่น นายวิชัย คาราไทย เป็นพนักงานที่ได้รับมอบหมายให้ออกไปบุกเบิกที่จังหวัดแพร่และน่าน (เฟื่องอ้าง:๕๘) จากสาเหตุที่ปริมาณยาสูบในประเทศยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ในขณะที่โรงงานยาสูบตั้งราคาซื้อขายจากผู้บ่มไว้ที่โลกรัมละ ๘ บาท ราคาในตลาดทั่วไปจึงสูงถึงกิโลกรัมละ ๑๒๐ บาท ผู้ที่สามารถนำใบยาลงไปขายที่กรุงเทพฯ ได้จะทำกำไรอย่างมหาศาล ดังนั้นผู้บ่มและพ่อค้าใบยาส่วนหนึ่งจึงได้กำไรจากการค้าขายใบยาในตลาด

มีคนี้เป็นจำนวนมาก ยิ่งในคอนหลัง ๆ การคมนาคมถูกตัดขาดมากยิ่งขึ้น โรงงานยาสูบเองก็ไม่สามารถขนใบยาลงไปกรุงเทพฯได้ ก็จำเป็นต้องอนุญาตให้กระทิงผู้มที่ซื้อสก็ตที่ยังซื้อชวยกับโรงงานอยู่ขายใบยาส่วนนี้ด้วยตนเองได้ กับหาทางแก้ปัญหาโดยการหาผู้รับเหมาขนส่งใบยาโดยวิธีการลองแพไปกรุงเทพฯ(เชิงอ้าง:๖๐) แต่ในที่สุดเมื่อสงครามทวีความรุนแรงขึ้น การเพาะปลูกยาสูบก็กลับถูกกระทบกระเทือนเพราะชาวไร่ยาสูบถูกเกณฑ์แรงงานกองทัพไว้ทั้งส่วนไป(ประสิทธิ์ พุ่มชูศรี ๒๕๑๒:๓๘)

ครั้นเมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง โรงงานยาสูบมีนโยบายสนับสนุนการเพาะปลูกใบยาโดยประกาศรับซื้อใบยาทุกเกรด จึงได้มีนักธุรกิจเข้ามาลงทุนในกิจการโรงบมมากขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ มีผู้บมในเชียงใหม่ทั้งสิ้น ๑๕๖ ราย เพิ่มขึ้นจาก ๑๓๓ รายในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ในจำนวนผู้ลงทุนทั้งหมดประกอบด้วยนักธุรกิจในท้องถิ่น จากส่วนกลางและพนักงานเคิมของบริษัท บี เอ ที (เกษา ชิวเกตุ, สัมภาษณ์) เมื่อจำนวนผู้บมเพิ่มมากขึ้นเช่นนี้ ผลผลิตที่โคกมากเกินกำลังการผลิตของโรงงานยาสูบ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔/๒๔๘๕ จึงเกิดระบบโควตาขึ้นกล่าวคือโรงงานยาสูบจะรับซื้อผลผลิตใบยาเท่าที่กำหนดไว้เท่านั้น หากแต่ในทางปฏิบัติโรงงานยาสูบก็ยังคงต้องรับซื้อผลผลิตส่วนที่เกินโควตาเพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้บม จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ โรงงานยาสูบมีใบยาเหลือใช้ ๑๒ - ๑๔ ล้านกิโลกรัม โดยที่ไม่สามารถหาทางระบายออกไปทางใดได้เลย ในภาวะที่คัมขขึ้นเช่นนี้สมาคมผู้บมใบยาแห่งประเทศไทยซึ่งมีนายประสิทธิ์ พุ่มชูศรี เป็นนายกสมาคมจึงได้ส่งคณะกรรมการสมาคมเดินทางไปหาตลาดระบายใบยาในยุโรปและญี่ปุ่น นับไ้เวลานี้เป็นจุดเริ่มที่การผลิตใบยาสูบถูกนำเข้าไปเกี่ยวข้องกับการค้าสินค้าโภคภัณฑ์ระหว่างประเทศ หลังจากนั้นก็ได้มีการจัดตั้งบริษัทส่งเสริมใบยาสูบไทย จำกัดขึ้นโดยมีนโยบายให้ผู้บมทั่วประเทศเป็นผู้ถือหุ้น บริษัทนี้มีหน้าที่รับซื้อใบยาเกินโควตาแทนโรงงานยาสูบและเป็นผู้ส่งออกใบยาเพียงรายแรกและรายเดียว นอกจากรัฐโดยกระทรวงการคลัง เข้ามาร่วมครองให้มีการผูกขาดการส่งออก การค้าใบยาสูบยังได้อาศัยและผูกพันกับทุนส่วนกลางมากขึ้น กล่าวคือธนาคารและสถาบันการเงินในเครือคณะราษฎร เช่นธนาคารมณฑลได้ เข้ามาร่วมประกัให้บริษัทมีซื้อใบยาจากโรงงานยาสูบเป็น

จำนวน ๒,๐๐๐ ตัน รวมเป็นมูลค่า ๒๖ ล้านบาท เพื่อนำไปขายส่งออกต่อไปในระยะแรก
 ทั้งบริษัท นอกจากนี้ก็มีบริษัทสหชนกิจเข้ามาช่วยดำเนินการค้าการเงิน โดยส่งนายยุกต์
 อัครวิทย์ซึ่งเคยช่วยผู้จัดการบริษัท บี เอ ที จำกัด มาประจำที่จังหวัดเชียงใหม่ในฐานะเจ้า
 หน้าที่ให้คำปรึกษาและควบคุม(ยุक्त อัครวิทย์ ๒๕๑๒:๖๔ - ๖๕) ต่อมาเมื่อบริษัทส่งเสริมา
 ขายใบยาใก้ใก้โคมอบเงินส่วนหนึ่งให้ธนาคารมณฑลและบริษัทสหชนกิจนำไปขายลประโยชน์
 (ประสิทธิ์ พุ่มชูศรี ๒๕๑๒:๕๑) ในระยะนี้จึงมีภาพความร่วมมือระหว่างทุนท้องถิ่นกับทุนส่วน
 กลางปรากฏชัดเจนน

ในการดำเนินกิจการยาสูบ เมื่อโรงงานยาสูบกำหนดราคาขายมีข้อต่ำกว่าที่ผู้ม
 อิศระต้องการ ผู้มมักก็ขอความช่วยเหลือจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีใน
 ขณะนั้นซึ่งก็ใกล้ชิดกับคณะกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์ขึ้นทำการไกลเกลี่ยทั้งสองฝ่าย และที่
 สุคราคาใบยาแห้งก็ไ้เพิ่มขึ้นจากกิโลกรัมละ ๑๑ บาท เป็น ๑๓ บาท (ประสิทธิ์ พุ่มชูศรี
 ๒๕๑๒:๕๑) อันแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางการเมืองที่เข้ามาแทรกแซงในการต่อรองราคา
 ระหว่างผู้มกับโรงงานยาสูบ แต่แล้วในเวลาต่อมาโรงงานยาสูบเองก็ไ้ตอบโต้ผู้มโดย
 เฉพาะบริษัทส่งเสริมา โดยเริ่มจากการกำหนดเกรคใบยาที่รับซื้อไว้กว้างถึง ๕๐ ชั้น ใน
 ขณะที่บริษัทส่งเสริมากำหนดไว้เพียง ๖ ชั้น ในปีเพาะปลูก ๒๔๔๘/๒๔๔๙ ผู้มจึงไม่ยอมขาย
 ใบยาใ้แก่บริษัทส่งเสริมา ทั้งนี้เมื่อบริษัทซอลชแมนคู่สัญญาต้องการซื้อใบยาบริษัทส่งเสริมา
 จึงไม่มีใบยาส่งใ้ไ้ครบตามความต้องการ เมื่อถึงขั้นนี้โรงงานยาสูบก็เข้ามาแทรกแซงการ
 ส่งออกโดยทำสัญญาขายโดยตรงกับบริษัท Standard Commercials ซึ่งเป็นบริษัทแม่ของ
 บริษัทซอลชแมนด้วยเงื่อนไขราคาและจำนวนเท่ากับที่บริษัทส่งเสริมาทำกับบริษัทซอลชแมนเดิม
 และเป็นสัญญาระยะยาวถึง ๑๐ ปี ส่วนบริษัทซอลชแมนนั้นก็หันไปทำสัญญาซื้อใบยาจากโรง
 งานยาสูบแทน เช่นกันในนามของบริษัท Transcontinental สืบเนื่องจากเหตุการณ์ที่
 สุคราการผูกขาดการส่งออกยาสูบของบริษัทส่งเสริมาก็เป็นอันสิ้นสุดไปโดยปริยาย(ยุक्त อัครวิทย์
 ๒๕๑๒:๖๕ - ๗๐)

จากนั้นนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา การค้าใบยาสูบจึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีบริษัทต่าง ๆ ทั้งสิ้นมาส่งออกใบยาสูบอีกหลายบริษัท แต่อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาการค้าใบยาสูบก็ถูกนำเข้าไปสู่ระบบการค้าระหว่างประเทศที่มีการผูกขาดการค้า กิจการยาสูบขยายตัวจากการผลิตเพื่อบริโภคภายในไปสู่การผลิตเพื่อขายอย่างเต็มตัว และทุนที่ใช้ในกิจการก็ของอาศัยและพึ่งพิงทุนจากต่างประเทศ

๓. กิจการเหมืองแร่

สงครามเกาหลีในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๙ เป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นความต้องการวัตถุดิบและสินค้าในตลาดโลก ราคาข้าว ยางพารา ฝ้าย และสินค้าอื่น ๆ ที่เป็นยุทธปัจจัยในตลาดต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น ราคาแร่ที่ใช้เพื่อผลิตอาวุธยุทธโฆปกรณ์เพิ่มสูงขึ้นหลายเท่าตัว เช่น แร่พลูมิต ฝ้าย พลัง โดยเฉพาะแร่พลวงซึ่งใช้เป็นส่วนประกอบผลิตยุทธปัจจัย มีเหมืองที่เปิดดำเนินการในภาคเหนือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ ขณะที่สงครามโลกยังไม่ยุติ ต่อมาจึงมีเหมืองแร่พลูมิตของนายรัศมี จันทวิโรจน์ เปิดดำเนินการอย่างจริงจังใน พ.ศ. ๒๔๘๑ เหมืองแห่งนี้อยู่ที่ตำบลแม่ลามา อำเภอสระเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ก่อนจะขุดแร่ออกมาขาย กะเหรี่ยงไซกอนแร่วางภาชนะหุงต้ม ภายหลังทราบว่าในประเทศไทยมีการขุดหินชนิดนี้ไปขายต่างประเทศ นายรัศมี จันทวิโรจน์ จึงนำไปวิเคราะห์พบว่า เป็นแร่พลูมิต จึงขอสัมปทานจากรัฐบาล ในระหว่างสงครามเกาหลี ราคาแร่พลูมิตเพิ่มสูงขึ้นถึงตันละ ๑๐๐,๐๐๐ - ๑๒๐,๐๐๐ บาท เจ้าของเหมืองสามารถขนส่งแร่ด้วยเครื่องบินคาโกต้า จากอำเภอสระเรียงมาจังหวัดเชียงใหม่ เพราะการขนส่งทางถนนยากลำบากมาก (นิกรณ จันทวิโรจน์, สัมภาษณ์) ผลผลิตแร่จากเหมืองแม่ลามาในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๖ มีประมาณ ๑,๐๒๓.๘๘ ตัน (สรุป ภาคไพศาล ๒๕๒๐:๖) ราคาแร่ในตลาดโลกที่สูงมากขณะนั้นเป็นสิ่งจูงใจให้นักธุรกิจและพ่อค้าทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลางสนใจกิจการเหมืองแร่ในภาคเหนือ

จากที่กล่าวมา โดยที่สงครามเกาหลีเพิ่มความต้องการแร่ที่ใช้เพื่อผลิตอาวุธยุทธโฆปกรณ์และราคาเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว การสำรวจแร่และกิจการเหมืองแร่ในภาคเหนือจึง

เปิดดำเนินจริงจัง ในช่วงหลังสงครามโลกเป็นต้นมา แต่เนื่องจากกิจการเหมืองแร่เป็นการลงทุนที่มีความเสี่ยงสูง เมื่อเปรียบเทียบกับการค้าขายและออกเงินกู้ เพราะการชุกแรงแห่งเงินทุน แรงงานมาก และบางครั้งสายแร่อาจจะหมดหรือหมดผลผลิตไม่สม่ำเสมอ ดังนั้นนักธุรกิจและพ่อค้าที่ต้องการลงทุนในกิจการเหมืองแร่จึงต้องมีทุนและกล้าไต่กล้าเสี่ยง พ่อค้าดั้งเดิมที่ทำกิจการค้ามันคงมักจะไม่สนใจกิจการนี้ กลุ่มที่สนใจดำเนินการกิจการเหมืองแร่จึงเป็นพ่อค้าท้องถิ่นรุ่นใหม่และจากส่วนกลาง ตลอดจนกลุ่มทหารนักการเมืองที่กำลังแสวงหาฐานเศรษฐกิจ ทั้งกรณีเหมืองก็บุกทั้งสี่เตนที่ตำบลแม่บ่อแก้ว อำเภอสะเมิง เชียงใหม่ เป็นเหมืองที่เปิดดำเนินการจริงจังประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๔๘๖ และโคดลี้ ต่อมารัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ษะรัชต์กุลได้ถอนสัมปทานและยักกิจการไปให้องค์การเหมืองแร่ (วารินทร์ บุญยืน ๒๕๒๔: ๖)

๔. กิจการป่าไม้

ในระหว่างสงคราม รัฐบาลได้ยักสัมปทานไม้จากบริษัทป่าไม้ของชาวตะวันตกมาเป็นของรัฐ และให้สัมปทานแก่เอกชนภายในประเทศ อีกทั้งได้จัดตั้งองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ขึ้นดำเนินการป่าไม้เอง แต่เมื่อสงครามสิ้นสุดลง บริษัทป่าไม้ตะวันตกก็กลับมามีธุรกิจอีกเนื่องจากสัมปทานยังไม่หมดอายุ ลูกชวงของบริษัทจึงรับเหมาตัดไม้ต่อไป ในจำนวนนี้ตระกูลที่มีทุนโคบายการลงทุนในกิจการโรงเลื่อยและมีพ่อค้ารุ่นใหม่ที่เขาลงทุนในกิจการโรงเลื่อยอีก หนึ่ง องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เองก็ต้องจ้างเหมาเอกชนมาตัดไม้ให้ตั้งแต่ต้นแล้ว ฉะนั้นกิจการป่าไม้ที่ดำเนินการโดยพ่อค้าภายในประเทศจึงขยายตัวขึ้นในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา

ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการป่าไม้ต้องมีทั้งโรงเลื่อยและสัมปทานป่าไม้ ดังนั้นจึงต้องใช้เงินทุนดำเนินการจำนวนมาก พ่อค้าท้องถิ่นที่มีทั้งทุนและความเชี่ยวชาญในกิจการนี้มีไม่มาก ตระกูลพ่อค้าป่าไม้พื้นเมืองที่สามารถสืบทอดกิจการป่าไม้จากตนตระกูลและขยายทุนเข้าไปในกิจการต่าง ๆ ได้แก่ ตระกูลจันทร์วิโรจน์ ตระกูลดวงสุวรรณ

ตระกูลจันทรวีโรจน์ มีต้นตระกูลมาจากหมองจันโองชาวพม่าที่อพยพจากเมาะฉ่า
เล็ง มาตั้งรกรากและรับจ้างทำป่าไม้กับบริษัทอีสต์เอเชียติก เมืองลำปาง ต่อมาแต่งงาน
กับนางมุกลูกสาวของพ่อค้าพม่าเมืองลำปาง มีบุตรชายชื่อหมองคำอู(พนาสิทธิ์ จันทรวีโรจน์)
ซึ่งต่อมาแต่งงานกับนางเตา ลูกสาวคนโตของหมองยี่(ต้นตระกูลบริบูรณ์) พ่อค้าชาวพม่าและ
ก็มีประโคของธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด(นิกรพันธ์ จันทรวีโรจน์, สัมภาษณ์) หมองคำอูทำกิจการ
ป่าไม้โดยได้สัมปทานป่าแม่ลาว อำเภอเวียงป่าเป้าและตั้งโรงเลื่อยที่พะเยา จังหวัดเชียง
ราย ต่อมาได้สัมปทานป่าไม้ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่การคมนาคมทางบกระหว่างจังหวัด
แม่ฮ่องสอนกับจังหวัดเชียงใหม่ไม่สะดวก ไม่จากป่าสัมปทานแม่ฮ่องสอนจึงถูกส่งลงแม่น้ำสาละ
วินไปขายตลาดพม่า เมื่อพม่ามีสงครามภายในประเทศในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒
ไม่จึงตกค้างในป่ามาก กิจการของตระกูลจันทรวีโรจน์ถูกกระทบกระเทือน บุตรชายที่เข้า
มารับช่วงกิจการจึงแก้ปัญหาโดยการสร้างทางเชื่อมระหว่างตำบลบอหลวง จังหวัดเชียงใหม่
กับอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน นอกจากนี้ยังได้รับเหมาคัดไม้ลากซุงออกจากป่าไม้
แก่งคุดคู้รอกอุตสาหกรรมป่าไม้ กิจการป่าไม้ของตระกูลจันทรวีโรจน์ประสบความสำเร็จ และ
เป็นพื้นฐานที่ทำให้ขยายทุนไปในกิจการอื่น ๆ ทั้งในระดับภาคและประเทศในระยะหลังสงคราม
โลกครั้งที่ ๒ ตระกูลจันทรวีโรจน์จึงเป็นตัวแทนของกลุ่มนายทุนพ่อค้าพื้นเมืองรุ่นดั้งเดิมเพียง
ไม่กี่ตระกูลที่สะสมทุนและขยายทุนออกไปไต่กว้างขวาง ประมาณว่าหมองคำอูได้สะสมทรัพย์
สินไม่น้อยกว่า ๑๖ ล้านบาทให้แก่ตระกูลจันทรวีโรจน์(หนังสืองานศพนายบุญเทิ้ม จันทรวีโรจน์
๒๕๒๕) เครือข่ายธุรกิจของตระกูลจันทรวีโรจน์มีในกิจการป่าไม้ เหมืองแร่และก่อสร้าง
เช่น ทางการเงินสวนพนาสิทธิ์ฯ(ภายหลังเปลี่ยนเป็นบริษัทสหพนาสิทธิ์ฯ) บริษัทพนาวิฑูฯ บริษัท
เย็นศิระฯ ดำเนินกิจการป่าไม้โรงเลื่อยและก่อสร้าง บริษัทยาสูบเชียงใหม่ดำเนินกิจการ
ยาสูบ บริษัทเหมืองแร่แม่ลามารจำกัด ดำเนินกิจการเหมืองแร่ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน
บทที่ ๕) นอกจากนี้ตระกูลจันทรวีโรจน์ยังได้ขยายทุนในกรุงเทพฯ โดยเข้าหุ้นกับบริษัทก่อสร้าง
อื่น ๆ สร้างศูนย์การค้าราชคำริอาเขต (หนังสืองานศพนายทวีศักดิ์ จันทรวีโรจน์
๒๕๒๐:๘)

ตระกูลวงศ์วรรณ เป็นอีกตระกูลที่สะสมทุนขึ้นต้นมาจากการทำกิจการป่าไม้ นายแสน วงศ์วรรณ (ผาทอง) คนตระกูลวงศ์วรรณ เป็นบุตรของนายพทขวงศ์และนางแก้ววรรณ ชาว นาที่มีฐานะดี นายแสนเริ่มการค้าจากขายข้าวเปลือกให้พ่อค้าคนจีนที่สถานีรถไฟเคนชัย ต่อมา ทำป่าไม้ให้แกบริษัทอีสต์เอเชียติก เมืองแพร์ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๒ ต่อมารับเป็นตัวแทน ทำป่าไม้ให้เจาวงศ์ แสนศิริพันธ์ ซึ่งได้สัมปทานป่าไม้แม่ตา อำเภอลอง จังหวัดแพร่ จนกระทั่งได้เป็นลูกชวงของบริษัทอีสต์เอเชียติกทำป่าไม้แม่คำปอง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ ต่อมาในระยะก่อนและระหว่างสงครามโลก นายแสน วงศ์วรรณ ได้ขยายกิจการป่าไม้ไป ทั่วภาคเหนือ โดยรับเป็นตัวแทนหรือลูกชวงให้แกบริษัทป่าไม้ตะวันตกทำป่าไม้ในเขตอำเภอ พะเยา จังหวัดเชียงราย อำเภอฝาง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อ สงครามเลิกก็ไ้ทำป่าไม้และตั้งโรงเลื่อยเทพวงศ์ขึ้น ที่อำเภอเคนชัย ต่อมาได้เป็นผู้จัดการ ให้บริษัททำไม้จังหวัดแพร่ ซึ่งจัดตั้งโดยการผลักดันของเจาพนักงานป่าไม้เขตและดูวาราชการ จังหวัดประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ได้เริ่มทำกิจการโรงบมไม้ยาเวอร์จิเนีย (แสน วงศ์วรรณ ๒๕๒๖) ต่อมาในรบบบุตรได้ขยายกิจการยาสูมน้อออกไปกว้างขวาง จากที่ไ้กล่าวมาข้างตน ตระกูลวงศ์วรรณ จึงเริ่มสะสมทุนขึ้นต้นจากกิจการป่าไม้และโรงเลื่อย

นอกจากพ่อค้าพื้นเมืองแล้ว เจา นายฝ่ายเหนือที่มีทุนก็ไ้ขยายทุนในกิจการป่าไม้ เช่นเดียวกัน เช่น พลโท เจาราชบุตร ณ เชียงใหม่ บุตรเจาแก้วนารัฐ เจาบุตรองนคร องค์กรที่ ๘ เจาพิพรรธน์ ณ เชียงคอง ชายาเจาพรหมลือ ณ เชียงคอง ราชบุตรเจาฟ้าเชียง คององค์สุดท้าย เจาพิพรรธน์ ณ เชียงคอง เป็นหลานตาของเจาบุญวาทยวงศ์ มานิต เจา บุตรองนครลำปางองค์สุดท้าย เจาไชยสุวิวงศ์ ณ เชียงใหม่ ผู้สืบเชื้อสายเจาบุตรองนคร องค์กรที่ ๒ เจาธรรมลังกา ช่างเผือก รวมทุนกับผู้อื่นทำกิจการป่าไม้ จัดตั้งบริษัทป่าไม้ พิงคณาจำกัด (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๔๖) บริษัทป่าไม้ประจำจังหวัดเชียงใหม่ จำกัด (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๔๘) บริษัทป่าไม้เชียงใหม่ - เชียงราย จำกัด (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๔๕) ในจำนวนผู้ลงทุนในกลุ่มเจา นายฝ่ายเหนือนี้มี เจาพิพรรธน์ ณ เชียงคองที่ไ้ลงทุนร่วมกับพ่อค้าคนจีนจัดตั้งโรงเลื่อยจักรฝางขึ้น (ทะเบียน พาณิชย์เชียงใหม่ หจ.ช.ม.๒๐)

ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ พอล่าคนจีนและพอล่าทองถิ่นใต้ใช้ทุนดำเนินการ
โรงเลื่อยใหม่ ๆ อีกจำนวนหนึ่ง เช่นกลุ่มโรงผืนเลี้ยงเตงโกะ ตลอดจนป่าชอยซึ่งมีผู้ลงทุน
รวมกันจากหลายตระกูลเช่นตระกูลรอกเจริยู พรรณเชษฐ แซ่แต้ว วงษ์เมือง (ทะเบียนพาณิชย์
เชียงใหม่ พ.ศ. ๒๔๗๑) ในกลุ่มนี้ต่อมามีตระกูลพรรณเชษฐร่วมกับแซ่แต้วในนามโรงเลื่อย
จักร เชียงใหม่ ตั้งโรงเลื่อยจักรทวีพรรณฯ ตระกูลวงษ์เมืองตั้งโรงเลื่อยไม้เกตุการารวม
กับผู้นอื่น(ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๓๔ และ ๒๔)

กล่าวโดยสรุปแล้ว นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมของรัฐเป็นเงื่อนไขที่เปิดโอกาสให้
พอล่าที่ไม่ใช่คนจีนสามารถเข้าไปสะสมทุนในกิจการป่าไม้แม้ว่าในระยะที่สัมปทานป่าไม้ของ
บริษัทอังกฤษยังไมหมดอายุบริษัทป่าไม้เหล่านี้จะดำเนินการในฐานะลูกจ้างรับจ้างลากไม้ออก
จากป่าเท่านั้น แต่ต่อมาได้ประมวลจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ อยางไร
ก็ตามสำหรับกิจการโรงเลื่อยก็เป็นกิจการที่พอล่าคนจีนควบคุมเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะในจังหวัด
เชียงใหม่

๕. การค้าฝิ่น

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ การค้าฝิ่นเป็นกิจการที่พอล่าทองถิ่นใต้ในภาคเหนือควบคุม
อยู่ โดยเฉพาะในจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของการขนถ่ายสินค้า มรว. ศักดิ์
ปราโมช บันทึกลงเมืองลำปางในสมัยที่เดินทางไปเป็นผู้จัดการธนาคารไทยพาณิชย์ สาขา
ลำปางประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๐ ว่า เมืองลำปางมีพ่อเลี้ยงสองชนิด คือพ่อเลี้ยงป่าไม้และพ่อ
เลี้ยงฝิ่นเถื่อน พ่อเลี้ยงฝิ่นเถื่อนเป็นพวกที่ร่ำรวยกว่าพ่อเลี้ยงป่าไม้(หนังสืองานศพนายทวีศักดิ์
จันทร์วิโรจน์ ๒๕๒๐:๒๔) ครั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้น เนื่องจากภาคเหนือเป็น
เส้นทางผ่านของกองทัพญี่ปุ่น เขาไปสู่ประเทศพม่า กองทัพไทยจึงส่งทหารเขามาประจำการ
ในภาคเหนือเพิ่มขึ้น ในระหว่างนี้การค้าฝิ่นเถื่อนเฟื่องฟูขึ้น (ศักดิ์ รัตนชัย, สัมภาษณ์) ฝิ่น
เถื่อนจากเมืองเชียงตุงถูกบรรทุกลำเลียงมาที่เมืองลำปาง เพื่อขนส่งลงไปกรุงเทพฯโดยทาง
เรือและทางรถไฟ(เชิงอรรถ) เนื่องจากการค้าฝิ่นต้องไร้อำนาจและอิทธิพล มีโครงสร้าง

ขวางหรือกระทำตัวเป็นอุปสรรคหรือฉกฉวยโอกาสเสีย (หนังสืองานศพนายพิศศักดิ์ จันทรวินโรจน์ ๒๕๒๐:๒๔) พอลูกของดินจึงต้องอาศัยอิทธิพลของเจ้าหน้าที่รัฐให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองการขนย้ายดินเถื่อน ภัยเหตุนั้นนอกจากพอลูกของดินแล้ว กลุ่มการเมืองในกรุงเทพฯ ซึ่งต้องการสร้างฐานเศรษฐกิจในระยะเวลานั้นก็ได้เข้ามาทำการค้าดินเถื่อนเช่นเดียวกัน พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ สมาชิกคนสำคัญของกลุ่มขอยราชกร ปรับปรุงทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ๒๕๑๓ ก็ถูกกล่าวหาว่าค้าดินเถื่อนและอาศัยเป็นที่มาของรายได้สำคัญของกลุ่มนี้ (ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา ๒๕๒๖:๑๖๓)

บุคคลอีกกลุ่มที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าดินเถื่อนในภาคเหนือคือ กองทัพจีนคณะชาติหรือก๊กมินตั๋ง ซึ่งตกค้างอยู่ในภาคเหนือหลังการปฏิวัติจีน พ.ศ. ๒๔๘๒ กองทัพนี้มีทั้งอาวุธและบุคลากรที่เหมาะสมกับการล่าเลี้ยงดิน ดังนั้นเส้นทางล่าเลี้ยงดินจากแหล่งปลูกดินในเขตชายแดนประเทศไทยและพม่าเข้ามาสู่ประเทศไทย จึงได้รับความคุ้มครองจากกองทัพต่างชาตินี้ รายงานผลการตรวจราชการภาคเหนือของ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและอธิบดีกรมตำรวจ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ทราบว่ามีการกักดินเถื่อนตกค้าง ๒ กองพลในภาคเหนือ คือมีกองพลที่ ๔๓ มีจำนวนทหารประมาณ ๑,๖๕๐ คน ตั้งกองที่ที่บ้านด่างอบ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ และกองพลที่ ๔๕ มีจำนวนทหารประมาณ ๑,๕๐๐ - ๒,๐๐๐ คน ตั้งกองที่อยู่ที่คอยแมสลอง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงใหม่ทั้ง ๒ กองทัพนี้ยังมีที่พักอาศัยการค้าและล่าเลี้ยงดินจากประเทศพม่าเข้ามาขายในประเทศไทย (กจช.อก.๐๒๐๑.๒.๒.๒/๓) กองทัพก๊กมินตั๋งนี้สัมพันธ์กับกลุ่มการเมืองไทยโดยผ่านทาง CIA ซึ่งส่งอาวุธเข้ามาให้เพื่อสนับสนุนกองทัพก๊กมินตั๋งให้ตั้งมั่นอิทธิพลคอมมิวนิสต์จีน

การปลูกดินในเขตแดนต่อแดนไทย - ลาว - พม่า หรือสามเหลี่ยมทองคำนั้นเป็นผลจากการที่จีนปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ และยุติการผลิตดินอย่างสิ้นเชิง ชาวเขาที่เคยปลูกดินต้องอพยพลงมาอยู่ในสามเหลี่ยมทองคำ และผลิตดินออกสู่ตลาดโลกซึ่งก็ได้เชกเซกกับดินจากตะวันออกกลางลดการผลิตลง (McCoy 1973:88) และประจวบกับที่ดินในเอเชีย-

ภาคเหนือที่เคยส่งออกผ่านจีนก็ส่งออกไม่ได้ เส้นทางค้าฝิ่นผ่านภาคเหนือของไทยที่รุ่งเรืองขึ้นในช่วงสงครามก็ถึงคราวมาแล้วตอนต้นบทจึงเป็นทางออกใหม่ที่เหมาะสม กองทัพก๊กมินตั๋งเองก็อาศัยสายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับก๊กมกการ เมืองไทย เขาร่วมทำการค้าฝิ่นเดือนควยกัน ความร่วมมือนี้เป็นการแทรกเข้ามาแทนที่การค้าฝิ่นเดือนโดยพ่อค้ารายย่อย ฉะนั้นแม้ว่าช่วงหลังสงครามจะยังมีพ่อค้ารายย่อยที่โคจรประโยชน์จากฝิ่นที่เพิ่มปริมาณผ่านภาคเหนือ แต่แล้วก็ต้องคอย ๆ ลดจำนวนน้อยลงทุกทีในที่สุด เมื่อผลสำรวจเอกเผ่า สร้อยานนท์ สว่างสาย งานเล่าเสียงฝิ่นที่ใหญ่ที่สุดในโลกขึ้นสำเร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๔ (Ibid:137)

ฉะนั้น การค้าฝิ่นจึงเป็นแหล่งที่มาของทุนของพ่อค้าจำนวนหนึ่งอยู่ในช่วงหลังสงคราม แต่ก๊อทย ๆ หมกความสำคัญไปในตอนปลายของช่วงเวลา และก็ยังหมกความสำคัญต่อไปเมื่อการค้าฝิ่นเปลี่ยนเป็นเฮโรอีนและความคุมโดยองค์การค้ายาเสพติดระดับโลก

พัฒนาการ ของทุนเงินกู๋ทองดิน

ทุนเงินกู๋ของภาคเหนือในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สองเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กับการขยายตัวของทุนการเงินในกรุงเทพฯ กล่าวคือเมื่อกิจการธนาคารพาณิชย์และการประกันภัยในกรุงเทพฯ ในยุคหลังสงครามเติบโตขึ้น ระบบสินเชื่อในระดัภูมิภาคบางส่วนก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากการดำเนินการใหญ่ระหว่างพ่อค้ากับผูกู๋ เป็นการดำเนินการในรูปแบบตัวแทน (Agency) ของธนาคาร โดยมีผูมีทุนในท้องถิ่นรับเป็นตัวแทน

การดำเนินการกิจการธนาคารพาณิชย์ในรูปแบบตัวแทนจึงเป็นวิธีการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างกลุ่มทุนในส่วนกลางและพ่อค้าท้องถิ่น ประการแรก ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจขยายตัว พ่อค้าท้องถิ่นสามารถหาผลประโยชน์จากทุนในรูปแบบของธนาคารพาณิชย์ได้เต็มที่กว่าการออกเงินกู๋แบบดั้งเดิม กล่าวคือสามารถระดมเงินฝาก ปล่อยสินเชื่อและดำเนินการธุรกิจการเงินอื่น ๆ เช่น ซื้อขายตั๋วแลกเงินภายในจังหวัดไกลกว่าขวางมากกว่ากิจการเงินกู๋ที่เคยดำเนินการ และขยายสาขาไปในจังหวัดอื่นในรูปแบบตัวแทนช่วงได้อีก ในด้านเงินฝาก นอกจากเป็นวิธีการระดมทุนเพื่อหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจภูมิภาคแล้ว ตัว

แทนยังสามารถส่งไปฝากสำนักงานใหญ่เพื่อรับดอกเบี้ยด้วย และในบางรายก็ปล่อยให้เงินเชื่อให้แก่อธุรกิจของญาติพี่น้องหรือธุรกิจในเครือของตน ในระยะนี้ทุนเงินกู้ในภาคเหนือส่วนหนึ่งจึงพัฒนาเข้าสู่ระบบการเงินซึ่งมีการจัดการบริหารเงินทุนในสถาบันการเงิน และเป็นกาปรับเปลี่ยนแปลงที่มาจากความริเริ่มและเต็มใจของพ่อค้าท้องถิ่นเอง ประการที่สอง กลุ่มทุนส่วนกลางสามารถขยายกิจการธนาคารของตนออกสู่ภูมิภาคโดยไม่ต้องตั้งสาขา ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายดำเนินการเองและควบคุมได้ยาก ประการที่สาม ธนาคารส่วนกลางได้อาศัยผู้มีทุนท้องถิ่นช่วยพิจารณาให้สินเชื่อเอง ซึ่งย่อมจะถูกตองกว่าเจ้าหน้าที่ธนาคารจากส่วนกลาง

การดำเนินการในฐานะตัวแทนมีวิธีการดังนี้คือ ตัวแทนของธนาคารจะต้องมีหลักทรัพย์สินค้ำประกันกับธนาคาร เช่น โฉนดที่ดิน และต้องเป็นผู้วางขวางในวงการค้าขายท้องถิ่นเพื่อที่จะสามารถพิจารณาการให้สินเชื่อได้ ตัวแทนจะได้รับผลประโยชน์โดยตรงคือค่าธรรมเนียมสำหรับผู้จัดการเดือนละ ๑,๕๐๐ บาท และยังคงส่วนแบ่งจากกำไรในการดำเนินงานอีกในอัตราร้อยละ ๕๐ การดำเนินธุรกิจของตัวแทนในคานเงินฝากเงินกู้ยืม ตัวแทนให้ดอกเบี้ยเงินฝากแก่ลูกค้าในอัตราร้อยละ ๘ ส่วนดอกเบี้ยเงินกู้คิดร้อยละ ๘ - ๑๐ แต่หากตัวแทนมีเงินเหลือก็สามารถส่งไปฝากที่สำนักงานใหญ่ได้ดอกเบี้ยร้อยละ ๘ ตัวแทนจึงมีกำไรจากเงินฝากร้อยละ ๒ เท่ากับที่ได้จากส่วนเหลือของดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากในท้องถิ่น นอกจากนี้ตัวแทนยังดำเนินธุรกิจอื่น ๆ ซึ่งอำนวยความสะดวกแก่การค้ำประกันภาคเหนือกับกรุงเทพฯ เช่น ซื้อ - ขายคราฟท์และรับซื้อลดตั๋วแลกเงินจากพ่อค้าที่ต้องการได้เงินทันทีเมื่อสินค้าขึ้นรถไฟ ตัวแทนจะซื้อลดในอัตราร้อยละ ๓ - ๘ (สุข เทพมณี, สัมภาษณ์) โดยวิธีการนี้พ่อค้าจะได้เงินกลับไปหมุนเวียนทันทีและตัวแทนก็ได้กำไรจากดอกเบี้ยที่ซื้อลด ธุรกิจซื้อลดตั๋วแลกเงินนี้ช่วยให้การหมุนเวียนของเงินในระบบการค้ารวดเร็วขึ้น นับว่าระบบตัวแทนธนาคารมีบทบาทสำคัญที่ทำให้การค้าในภาคเหนือคล่องตัวขึ้น ต่างไปจากการค้าในขณะที่มีการรับโอนเงินโดยวิธีการส่งธนาคารเพียงวิธีเดียว หรือแม้กระทั่งเมื่อ ๖ แห่งก่สยามกับมาจลา มาเปิดดำเนินการในลักษณะสาขาขึ้นแล้ว หากแต่เนื่องจากมีผู้จัดการรุ่นแรก ๆ เป็นฝรั่ง ธุรกิจของธนาคารจึงเห็นทางและไม่เป็นที่คุ้นเคยของพ่อค้าทั่วไป (ไกร ศรี นิรมานเทมิท, สัมภาษณ์)

ระบบตัวแทนได้โอกาสเข้ามาแทรกช่องว่างของธนาคารสาขา และขยายออกไปได้ในจังหวัดอื่น ๆ เพราะตัวแทนช่วงของธนาคาร เป็นทองคำคั้งเดิมที่กลุ่มพ่อค้าท้องถิ่นเคยและนับถือ

กลุ่มผู้มีทุนในภาคเหนือที่เป็นตัวแทนของธนาคารกลุ่มแรก คือ ห้างหุ้นส่วนอนุสาร จำกัด (ตระกูลนิมมานเหมินท์ - ชุติมา) เป็นตัวแทนให้ธนาคาร นครหลวงไทย จำกัด ใน ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ดำเนินการโดยนายไกรศรี นิมมานเหมินท์ (โคส่วย แซ่ฉิม) หลานตาของ หลวงอนุสารสุนทร (ชุนฮี้ แซ่ฉิว) นายไกรศรีเป็นบุตรของนายกี นิมมานเหมินท์และนาง กิมฮ้อ (ชุติมา) เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ใ้รับการศึกษาภาคบัณฑิตจาก Harvard Business School) เคยฝึกงานหลังจบการศึกษาที่ธนาคารแห่งอเมริกา (Bank of America) และเคยทำงานในธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด สำนักงานใหญ่ ๑ ปี โดยได้ทำงานใกล้ชิดกับนายอาภรณ์ กฤษณามระ ในระหว่างนั้นไกรศรีก็กับนายโงงเงงจุย หรือนายฉวี โคมลิกิติ ต่อมานายฉวีก็ได้เป็นบุคคลหนึ่งที่เข้าร่วมการจัดตั้งธนาคารนครหลวงไทย จำกัด นายฉวีทราบจากนายไกรศรีว่าก่อนสงครามโลก ตระกูลนิมมานเหมินท์เคยซื้อพันธบัตรรัฐบาล เตรียมเอาไว้ขอจัดตั้งธนาคารท้องถิ่น แต่มาเกิดสงครามโลกขึ้นเสียก่อนและผู้ที่เคยสนับสนุน คือนายปรีดี พนมยงค์ มีบทบาทในรัฐบาลน้อยลง โครงการจึงหยุดชะงักไป ดังนั้นนายฉวี จึงชักชวนนายไกรศรีในนามของทางหุ้นส่วนอนุสาร เชียงใหม่ ให้เป็นตัวแทนของธนาคาร นครหลวงไทยฯ ในเชียงใหม่ ซึ่งก็ตกลงรับเอาไว้ดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๐ ถึงประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๐ (ไกรศรี นิมมานเหมินท์, สัมภาษณ์) ห้างหุ้นส่วนฯ เปิดทำการ เป็นตัวแทนธนาคารนครหลวงไทยฯ แห่งแรกที่จังหวัดเชียงใหม่ต่อมาจึงขยายไปยังจังหวัดอื่น ๆ เช่น ลำพูน ลำปาง

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ปริมาณเงินที่หมุนเวียนผ่านตัวแทนธนาคารนครหลวงไทย จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ มีประมาณ ๒๐ ล้านบาท เทียบกับมูลค่าผลผลิตการเกษตร ๔๐๐ ล้านบาทในปีเดียวกัน (พจน.ช.ม.๒๗๔/๑:๔)

ครั้นต่อมาทางหุ้นส่วนอนุสาร เชียงใหม่ เกิดความขัดแย้งกับสำนักงานใหญ่จึง
 ไล่เล็กเป็นตัวแทนของธนาคารนครหลวงไทยแล้วหันไปเป็นตัวแทนของธนาคารกรุงเทพ
 พาณิชยการ จำกัด ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ในระหว่างที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้กลุ่มหุ้นอื่น ๆ ใน
 ภาคเหนือจึงมีโอกาสรับช่วง เป็นตัวแทนของธนาคารนครหลวงไทย จำกัด แทนตระกูลนิมมาน-
 เหมินท์ เช่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ตระกูลชินวัตรซึ่งไต่กลาไปถึงโดยละเอียดในมทที่ ๓ แล้ว
 ว่าเป็นตระกูลพอคคาญาใหม่ดั้งเดิม ร่วมกับตระกูลพรหมชนะซึ่งเป็นตระกูลพอคคาญาใหม่เช่น
 กัน เขามารับช่วงเป็นตัวแทนธนาคารนครหลวงไทยจำกัด(สุเจตน์ ชินวัตร, สัมภาษณ์) ใน
 จังหวัดลำพูนไต่แกตระกูลเทพมณีและโนตานนท์(สุข เทพมณี, สัมภาษณ์) ซึ่งมีพื้นฐานเป็น
 ตระกูลพอคคาพันเมืองที่ประสบความสำเร็จในการสะสมทุนผ่านการค้าและการออกเงินกู้ทั้ง
 สองตระกูล ในอำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย(ขณะนั้น) มีหลวงศรีนครานุกุล ต้นตระกูล
 สุทธิภักดิ์เป็นตัวแทน หลวงศรีนครานุกุลเป็นพ่อค้าคนจีนที่ตั้งรกรากค้าขายและมีอิทธิพลใน
 เมืองพะเยา เนื่องจากมีภรรยาหลายคนตระกูลสุทธิภักดิ์จึงกว้างขวางในภาคเหนือ(ไกรศรี
 นิมมานเหมินท์, สัมภาษณ์) ส่วนในเมืองลำปางก็เช่นเดียวกับเมืองอื่น ๆ คือตัวแทนธนาคาร
 มาจากตระกูลพอคคา กล่าวคือหลวงเกษมประพาสซึ่ง เป็นตัวแทนธนาคารนครหลวงไทย
 แม่จะเป็นอดีตข้าหลวงเมืองลำปาง แต่ภรรยาคือนางบัวแก้ว เป็นลูกสาวของหม่อมขี้บริบูรณ์
 พอคคาไมชาวพม่าผู้มั่งคั่งและก็เป็นกัมประโคของธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด ลำปาง
 (สงวน คุสุวรรณ, สัมภาษณ์)

การดำเนินการของธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือขยายตัวอย่างรวดเร็วในระยะหลัง
 สงครามโลก จำนวนธนาคารที่เปิดดำเนินการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือ จากจำนวน ๒ สาขาใน
 ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เป็น ๑๒ สาขาในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ และเพิ่มขึ้นถึง ๒๑ สาขาในปี พ.ศ.
 ๒๔๙๖ (Nopalak Raktham 1984:17, 19) แต่สถิตินี้ไม่ได้แยกรูปแบบการดำเนินการ
 เอาไว้ว่าเป็นตัวแทนหรือสาขา หรือแยกแต่ละธนาคารที่มีสาขามากกว่าหนึ่งสาขาไว้ ส่วน
 ธนาคารพาณิชย์ที่เปิดดำเนินการขึ้นในระยะนี้ก็ได้แก่ธนาคารกรุงเทพจำกัด ธนาคารกสิกรไทย
 จำกัด และธนาคารไทยทนุจำกัด

การดำรงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้เช่า

ผู้ถือครองที่ดินรายใหญ่ในภาคเหนือได้แก่เจ้านาย พอลคา ข้าราชการระดับสูง เจ้าของที่ดินเหล่านี้กักดินเอาผลผลิตส่วนเกินจากผู้เช่าเป็นค่าเช่าในรูปผลผลิตและเก็บในอัตราค่าเช่าแบบแบ่งกึ่ง อัตราเริ่มเก็บกันมาตั้งแต่ทศวรรษที่ ๒๔๖๐ (Anan Ganjanapan 1984:201) แนวาเงินตราเข้ามามีบทบาทเป็นตัวกลางหมุนเวียนในระบบแลกเปลี่ยนมากขึ้น แต่เจ้าของที่ดินก็ยังพอใจที่จะเก็บค่าเช่าในรูปผลผลิตอยู่ (หจช. ช.ม.๒๙๔/๑:๒) เพราะเป็นทั้งการสนองการบริโภคภายในครัวเรือนและเป็นแหล่งที่มาสำคัญของรายได้อีกของผู้เป็นเจ้าของ กล่าวคือเจ้าของที่ดินพอใจที่มีขานาเป็นผู้ผลิตข้าวให้เก็บค่าเช่าเพื่อบริโภคตลอดปีและขายเป็นเงินในฤกษ์เมื่อต้องการ

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ใ้ค้อออกพระราชบัญญัติควบคุมการเช่านาและประกาศใช้ในภาคกลาง โดยมีนโยบายสนับสนุนให้ชาวนามีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและไม่สนับสนุนการเช่านา ทั้งนี้เพื่อทำลายอิทธิพลของเจ้าของที่ดินและปลดปล่อยชาวนาให้เป็นอิสระ พระราชบัญญัตินี้ใ้กำหนดค่าเช่านาไว้ดังนี้ (หจช.ช.ม.๒๙๔/๑:๖)

นาที่มีผลผลิตต่อไร่	๕๐	ถึงขึ้นไป	เรียกเก็บไม่เกิน	๑๐	ถึง/ไร่
นาที่มีผลผลิตต่อไร่	๓๐ - ๕๐	ถึงขึ้นไป	เรียกเก็บไม่เกิน	๖	ถึง/ไร่
นาที่มีผลผลิตต่อไร่	๒๐ - ๓๐	ถึงขึ้นไป	เรียกเก็บไม่เกิน	๓	ถึง/ไร่
นาที่มีผลผลิตต่อไร่ไม่เกิน	๒๐	ถึง	เรียกเก็บไม่เกิน	๑	ถึง/ไร่

การออกกฎหมายควบคุมค่าเช่านาฉบับนี้ รัฐบาลมีวัตถุประสงค์ที่จะเปลี่ยนฐานะชาวนาจากผู้เช่ามาเป็นเจ้าของที่ดิน และกระจายการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินออกไปให้สอดคล้องกับวิถีการผลิตแบบทุนนิยม เพราะในขณะนั้นในภาคกลางที่ดินผืนใหญ่จำนวนมากถูกรวมครอบงำอยู่ในมือของกลุ่มเจ้านายและขุนนางเก่า การคึกคักเช่าในอัตราเดิมเป็นภาระที่หนักยิ่งสำหรับชาวนาจนทำให้ไม่สามารถขายผลผลิตส่วนเกินของตนเพื่อหารายได้มาซื้อที่ดินได้ ชาวนาจึงตกเป็นผู้เช่าตลอดไป ส่วนอัตราค่าเช่าในเชียงใหม่ซึ่งเป็นแบบแบ่งครึ่งนั้นก็เป็นที่สูงและชาวนาก็ไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของนาได้(หจช.ช.ม.๒๙๔/๑)

การดำเนินงานของรัฐบาลในภาคกลางไม่ตรงกับแรงต่อต้านจากเจ้าที่ดิน แต่ในภาคเหนือคณะกรรมการจังหวัดเชียงใหม่เสนอความเห็นในชั้นต้นว่ายังไม่สมควรประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่านาในท้องที่หนึ่งท้องที่ใด เพราะอัตราค่าเช่าเดิมเหมาะสมแล้วและเจ้าของนาให้ความอุปถัมภ์แก่ชาวนาเป็นอย่างดีแล้ว หากประกาศใช้พระราชบัญญัติเจ้าของนาอาจเข้มงวดกับผู้เช่าและเปลี่ยนวิธีเช่าเป็นการจ้างทำนาแทน แทนนายทองดี อิศรางกูร ณ อยุธยา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ได้เปลี่ยนใจให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้โดยนำข้อยืนยันปัญหาความเดือดร้อนจากชาวนาในตำบลแม่คือ อำเภอคอกยสะเกิดและตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภีที่ถูกเก็บค่าเช่าในอัตราแบ่งครึ่ง เสนอต่อนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง จอมพล ป.พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีจึงสั่งการให้มีการสำรวจปัญหาอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๔๘๔

ในการพิจารณาครั้งที่สองนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๔/๑:๔) ข้าราชการประจำจังหวัดเชียงใหม่ได้เชิญเจ้าของที่นารายใหญ่จำนวน ๑๗ รายในอำเภอเมืองมาหารือเกี่ยวกับอัตราค่าเช่านา บรรดาเจ้าของนาที่มาร่วมนี้มีที่นาในครองครองตั้งแต่ ๑๐๐ ไร่จนถึง ๑,๐๐๐ ไร่ และเป็นที่น่าสนใจกว่าเจ้าของนาที่เป็นพ่อค้าคนจีนส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าคนจีนที่ออกเงินกู้เป็นอาชีพ ส่วนที่เหลือเป็นกลุ่มเจ้านายและข้าราชการระดับสูง

เจ้าของนาทั้งหมดทางรู้สึกเสียผลประโยชน์และไม่เห็นด้วยกับการควบคุมค่าเช่านา โดยมีความเห็นพ้องกันว่าอัตราค่าเช่าที่เก็บในขณะนั้นไม่ว่าแบบแบ่งครึ่งหรือเก็บเป็นผลผลิตแน่นอนล้วนเป็นอัตราที่เหมาะสมแล้ว ทั้งอ้างว่าเจ้าของนาคงเสียค่าพันธุ์ข้าว ค่าสัตว์ไถงาน ค่าสร้างและซ่อมเหมืองฝาย และยั้งตั้งเงื่อนไขว่าหากประกาศใช้พระราชบัญญัติในท้องที่ใด เจ้าของนาอาจให้เลิกเช่านาเปลี่ยนการจ้างทำนาหรือมาทำเสียเอง

ในเรื่องผลตอบแทนจากที่นา กลุ่มเจ้าของนารายใหญ่ที่มีนามบันทึกไว้ไม่พอใจที่จะโดยผลตอบแทนน้อยลงโดยให้เหตุผลว่า หากเก็บค่าเช่าในอัตราที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้ เช่น ปลูกข้าวไร่ไร่ละ ๕๐ ถึงขึ้นไป เก็บค่าเช่าได้ ๑๐ ถึง นาทึปลูกข้าวโคมากกว่าไร่ละ ๕๐ ถึงเช่นนี้เป็นนาขั้นหนึ่ง ราคาไร่ละประมาณ ๔,๐๐๐ บาท เงินจำนวนนี้ถ้าหักคิควอก

เบี้ยร้อยละ ๑๕ ต่อปีก็จะได้เงินถึง ๒๐๐ บาท แต่เก็บเป็นค่าเช่านาโคขาว ๑๐ ถึง ถึงละ ๖ บาท เป็นเงินเพียง ๖๐ บาทหรือคิดเป็นอัตราดอกเบี้ยก็เพียงร้อยละ ๒ ต่อปี (ไกรศรี นิรมานเหมินท์ จาก หจข.ช.ม.๒๔๗/๑)

การคิดอัตราผลตอบแทนเปรียบเทียบระหว่างค่าเช่ากับดอกเบี้ยข้างต้น ทำให้ดูเหมือนว่ามีความแตกต่างกันมาก และดูเหมือนว่าเจ้าของนาจะเสียเปรียบมากหากคิดอัตราค่าเช่าตามกฎหมาย แต่สิ่งที่ถูกละเลยไม่ได้อธิบายถึงคือมูลค่าที่ดินที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการ เก็งกำไรจากที่ดินในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิตหรือทุนประเภทหนึ่ง เจ้าของที่ดินที่ไม่เพียงแต่ปกป้องผลประโยชน์เฉพาะหน้าคือค่าเช่าเท่านั้น แต่ยังต้องการรักษากรรมาสิทธิ์ในที่ดินเอาไว้เพื่อเก็งกำไรด้วย เจ้าของที่ดินอีกรายกล่าวว่าการเก็บค่าเช่าตามพระราชบัญญัติเป็นการไม่สมควร เพราะอัตราค่าเช่าใหม่คำนวณจากนาสามารถซื้อที่นาได้หมดภายใน ๒ - ๓ ปี (หจข.ช.ม.๒๔๘/๑ - ๒ ม.ท.๘๒/๒๔๘๘) เพราะถ้าชาวนามีข้าวเหลือขายมากก็จะมีเงินเก็บไว้ซื้อนาเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตามผลการสำรวจผู้เช่าในอำเภอต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็ไม่ต้องการใช้พระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่านาในจังหวัดเชียงใหม่ เพราะมีความห่วงเกรงว่าหากต้องใช้พระราชบัญญัตินี้ เจ้าของนาจะขายนาหรือทำนาเอง ทำให้ผู้เช่าเกือบครึ่งไม่มีที่ทำกิน ทั้งผู้เช่าเองก็ไม่ต้องการอพยพไปทำกินในที่ใหม่ เพราะต้องหางานไกลจากภูมิลำเนา

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ความพยายามของรัฐบาลที่จะใช้นโยบายลดค่าเช่านา และสนับสนุนให้ชาวนาเป็นเจ้าของที่นาจึงไม่ประสบความสำเร็จในจังหวัดเชียงใหม่ รัฐบาลยังต้องเผชิญกับแรงต่อต้านทั้งจากพ่อค้า นายทุนเงินกู้ เจ้านายและข้าราชการระดับสูงเนื่องจากเกรงว่าจะสูญเสียที่นาซึ่งเป็นทรัพย์สินที่สำคัญ ประกอบกับชาวนาผู้เช่าส่วนใหญ่ก็ยอมรับความสัมพันธ์กันเป็นฝ่ายเสียเปรียบ แม้ว่าจะต้องประสบปัญหาราคาข้าวตกที่เพราะการค้าข้าวถูกผูกขาดโดยบริษัทในเครือของผู้มีอิทธิพลทางการเมืองในเวลานั้น ฉะนั้นในขณะที่ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นและรายได้ของชาวนาลดลง การแบ่งผลผลิตแบบแบ่งครึ่งจึงเป็นการระงับหนักของชาวนาผู้เช่า ชาวนาต้องหารายได้จากพืชผลอื่น ๆ มาเพิ่มเพื่อจุนเจือรายจ่าย

โดยเหตุนี้ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของที่ดินและชาวนาผู้เช่าจึงไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือเจ้าของที่ดินรายใหญ่ยังสามารถปกป้องกรรมสิทธิ์การถือครองที่จำนวนมากไว้เพื่อสะสมไว้เป็นทุน และเนื่องจากทุนในท้องถิ่นยังไม่ได้พัฒนาไปสู่ทุนนิยมอุตสาหกรรมที่ต้องการที่ดินเพื่อการเพาะปลูกขนาดใหญ่ และตั้งโรงงานอุตสาหกรรมอันเป็นการพัฒนาเข้าสู่ระบบการผลิตแบบทุนนิยมเต็มตัว ที่ดินในกรรมสิทธิ์ของกลุ่มผู้ทุนจึงยังถูกนำไปใช้ทำการเพาะปลูกแบบดั้งเดิม และคงแสวงหาผลประโยชน์ในรูปค่าเช่าตามความสัมพันธ์เดิมระหว่างเจ้าของที่ดินกับผู้เช่าอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสะสมทุนขั้นต้นต่อไป

สรุป

การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจทุนนิยมโดยรัฐมีวัตถุประสงค์จะพยายามลดบทบาททางเศรษฐกิจของพหุภาคีชาติ โดยเฉพาะพหุภาคีจีนซึ่งเป็นกลุ่มผู้ทุนที่ควบคุมการค้าและการผลิตของประเทศ แรงกระทบของนโยบายนี้ผลักดันให้พหุภาคีจีนต้องแสวงหาหลักพึ่งพิงจากนักการเมืองและทหารตำรวจระดับสูง โดยเชื่อเชื่อใจให้มีอำนาจอิทธิพลทางการเมือง เข้ามารวมทุนในฐานะหุ้นส่วนเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ตอบแทนค่าคุ้มครอง

ในระดัณภูมิภาค พหุภาคีจีนที่ได้รับความกระทบกระเทือนจากนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมมักเป็นพหุภาคีจีนรุ่นใหม่ที่อยู่พวยพุ่งมาในระยะที่ทางรถไฟมาถึงภาคเหนือ ในขณะที่พหุภาคีจีนรุ่นดั้งเดิมซึ่งสามารถถดถอยถอยไปกับคนพื้นเมืองได้แล้วได้รับความกระทบกระเทือนน้อยกว่า แทนนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมของรัฐเป็นเงื่อนไขที่ตัดแกนนายทุนพหุภาคีที่ไม่ใช่คนจีนซึ่งได้แก่พหุภาคีพื้นเมือง พหุภาคีไทยภาคกลาง เจ้านายฝ่ายเหนือ ให้สามารถเข้าไปสะสมทุนในกิจการที่รัฐยึดมาจากนายทุนพหุภาคีชาติตะวันตก และกิจการค้าที่รัฐในความสนับสนุน เช่น กิจการป่าไม้ ยาสูบ การค้าพืชผล สินค้าอุปโภคบริโภค กลุ่มพหุภาคีที่ไม่ใช่คนจีนจึงร่วมมือกับข้าราชการ ผู้ใกล้ชิดนักการเมืองดำเนินกิจการการค้าและธุรกิจภายใต้โอกาสต่างๆ เช่น อัตราราคาข้าวว่างรถไฟต่ำกว่าอัตราปกติ การผูกขาดสินค้าจากโรงงานที่เป็นรัฐวิสาหกิจ และโรงงานในความควบคุมของรัฐ ตลอดจนการรวมกลุ่มต่อรองกำหนดราคารับซื้อผลผลิต เช่น กรณีกลุ่มผู้ขายยาสูบต่อรองราคารับซื้อยาสูบของโรงงานยาสูบให้สูงขึ้น

อย่างไรก็ตามพ่อค้าคนจีนสามารถปรับตัวเข้ากับเงื่อนไขที่เปลี่ยนแปลงได้ในเวลาไม่นาน เช่นการแปลงสัญชาติหรือการเปลี่ยนอาชีพจากการค้าเป็นเกษตรกร ประกอบกับธุรกิจของพ่อค้าคนไทยภายใต้ความสนับสนุนของรัฐบาลไม่สามารถแข่งขันกับเครือข่ายการค้าของพ่อค้าคนจีนได้ในระยะยาว เนื่องจากมีการรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ นำโดยจอมพลฉัตรหวัณ พ.ต.อ. เฒ่า ศรียานนท์ พ.อ. สดุษดี ฉนะรัชต์ หลังจากนั้นผู้ก่อการรัฐประหารแต่ละคนก็ก็พยายามสร้างฐานเศรษฐกิจของตน ดังนั้นวิสาหกิจที่เคยได้มีความสนับสนุนและอภิสิทธิ์ในยุคนั้นของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงตกต่ำลงและบางกิจการก็โตเติลลงไป ดังนั้นในทางปฏิบัติแม้ว่าระบบการค้าและการแลกเปลี่ยนในระหว่างสงครามได้หยุดงักไปเพราะการค้าเป็นนโยบายกักกันพ่อค้าต่างชาติของรัฐและเส้นทางรถไฟสายเหนือเสียหายอย่างหนักเมื่อการซ่อมแซมทางรถไฟเสร็จสมบูรณ์และกลุ่มทหารและนักการเมืองเข้ามาให้ความคุ้มครองและอุปถัมภ์ตลอดจนทำธุรกิจผูกขาดการค้าสินค้าบางชนิด เช่น ข้าว พ่อค้าคนจีนก็โตกลับมีบทบาทและครองอำนาจการค้าและการแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจภาคเหนือถึงเช่นที่ผ่านมา และที่ต้องพึ่งพิงอำนาจและอิทธิพลของทหารและนักการเมืองส่วนกลาง พ่อค้าที่มีกิจการเกี่ยวข้องกับราชการจึงต้องรู้จักการค้าเป็นการค้าและธุรกิจแบบ "เขาเจ้าเขานาย" เป็น

เมื่อสงครามโลกสิ้นสุด การค้าระหว่างประเทศจึงฟื้นตัวขึ้น การค้าและการผลิตทั้งในระดับประเทศและภูมิภาคจึงขยายตัวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เงื่อนไขเหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้มีทุนในภาคเหนือลงทุนในกิจการใหม่ ๆ เช่นเหมืองแร่ ซึ่งสามารถส่งออกไปตลาดต่างประเทศ นอกเหนือไปจากการค้าสินค้าอื่น ๆ เช่น ข้าว น้ำตาล ยาสูบ ครั่ง หนังสัตว์ ไม้ กล้วย เหตุนี้กลุ่มพ่อค้าในภาคเหนือจึงได้ดำเนินการสะสมทุนผ่านการค้าและเสริมสร้างความมั่นคงแก่ฐานเศรษฐกิจของตน ขณะเดียวกันก็ได้เป็นโอกาสของพ่อค้าพื้นเมือง พ่อค้าคนไทยภาคกลางและพ่อค้าคนจีนรุ่นใหม่ในการทำการค้าเพื่อสร้างรากฐานเศรษฐกิจของตนด้วย

ภาวะหลังสงครามและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในภาคเหนือจึงได้หนุนเสริมแก่กิจการค้าซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในมือพ่อค้าคนจีนใหม่ ความคล่องตัวหรือช่องว่างขายคดอง สินค้าจากต่างประเทศซึ่งนำเข้ามาขายในภาคเหนือเริ่มมีหลากหลายประเภทขึ้น เช่น สินค้าจำพวก

ปากกา นาฬิกา รถ รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน ดังนั้นธุรกิจการเงินจึงเริ่มขยายตัวขึ้น
ในช่วงเวลานี้ ระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งในรูปแบบสาขาและตัวแทนธนาคารก็เปิดดำเนินการ
ขึ้น ทุนเงินกู้ของดินบางส่วนสามารถพัฒนาเข้าสู่ธุรกิจการเงินและได้เริ่มการพัฒนาไปสู่ทุน
การเงิน พร้อม ๆ ไปด้วยการแทรกตัวของทุนการเงินจากส่วนกลาง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย